

EGO

Opleiding en Beroepskeuze, pagina 3

Defensie-Deeltijd-ATV, pagina 22

Vietnam in 1995 (pag.11) en Schilderijen op de snelweg (pag.17)

nr. 11, november 1995, 34e jaargang
 Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
 storten op postbankrekening 480414
 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
 Militairen ontvangen het blad op aan-
 vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer,
 Bart Hetebrij, Wim Heij (voorz.),
 Joan Merens, Vincent Peeters,
 Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam,
 Gerard van Erkelens, Sabine
 Funneman, Martin Groenewold,
 Cor Hoekstra (CORK), Pieter de
 Jager, Tom Janssen, Stef Kessels,
 Willy Lohmann, Len Munnik,
 René Nauta, Leonore van Opzeeland,
 Cor Out, Theo Paymans,
 Rien Robijns, Karel Roskam,
 Paul Rutten, Hans Schonk,
 Frank Spoelstra, Jan Stoof,
 Wessel Visser, Leon Wecke,
 Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens
 Redaktiesekretariaat:
 Erika Krijt-Leijendekkers
 Prepress/Lithografie/Druk:
 Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
 Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op
 persoonlijke titel en vertegenwoordi-
 gen niet noodzakelijkerwijs de visie
 van de redactie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
 alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Over vulling	2
Opleiding en beroepskeuze	3
Roskam over roken	5
Popmuziek	6
Een onderofficier op weg...	8
Jeruzalem, tentoonstelling	10
Fresh from Dalat	11
Middenposter	14/15
Prikkels, Vragen staat vrij	16
Schilderijen op de snelweg	17
In het vizier	19
Film	20
Film in 't kort	21
Defensie-Deeltijd-ATV	22
Boeken	25
Levensovertuiging, geen...	27
Raadslieden, waar en wie	27
Poster Willy Lohmann	28

OVER VULLING, OF: DE KRENTEN IN DE PAP

Het schijnt goed te gaan met de werving van beroepsmilitairen voor bepaalde tijd. De banenwinkels KL, voorheen de baneninformatiecentra KL, de BICKL's, melden dat de werving van zo'n 5500 mannen en vrouwen voor 1995 gaat lukken. Voor sommige onderdelen is de werving zelfs voorlopig gesloten. Verbazingwekkend genoeg, althans voor de redactie van EGO, hebben de gebeurtenissen in Srebrenica, en vooral de nasleep daarvan, geen negatieve gevolgen gehad op de belangstelling voor een tijdelijke baan bij de landmacht. Veel jongeren, van zeer verschillende pluimage, blijken hun burger-carrière even te willen stopzetten of opschorten voor een kort militair intermezzo. Nogal wat BBTers zien het als een aanzet voor een langere militaire loopbaan: ze willen naar de KMS en zien de twee jaar BBT-schap als een goede voorbereiding. Over de redenen van anderen wordt heel wat onderzocht en gemeld, maar dat is nu niet het onderwerp.

Noemt men bij de landmacht het traject van werving, selectie en aanstelling de "vulling", er worden nog wel meer culinaire termen gebruikt. Er is een zgn. voortraject voor allochtone jongeren om ze klaar te "stomen" voor het BBT-er-schap, er worden "smeuige" verhalen verteld om de jongeren voor te lichten over de praktijk en men heeft het over de "krenten in de pap". Afgezien van het op zich boeiende gegeven dat de krijgsmacht naast de enorme hoeveelheid afkortingen een eigen taalgebruik heeft, hier willen we het even hebben over die krenten in de pap.

Tijdens het contract van de beroepsmilitair maakt hij of zij van alles mee: de gebruikelijke militaire training, de grensverleggende activiteiten, het optreden in teamverband, voor velen het uitgezonden worden: dat alles hoort bij het militaire bestaan van dit moment. Men wil echter de tijdelijk aangestelde militair laten afzwaaien met een zekere meerwaarde, dat is krent nummer één. De educatieve centra bieden een scala aan opleidingsmogelijkheden, er wordt, waar mogelijk, tijd vrijgemaakt voor studie en de financiering is goed geregeld. Zo wil men jongeren afleveren aan de samenleving met meer kansen dan zij vòòr hun diensttijd hadden. Er zijn wel meer krenten, zoals de sterk verbeterde huisvesting, de oefentoelages enz. Er valt over te twisten of dit als wervingsmiddel bedoeld is of dat al deze maatregelen voort komen uit een gevoel van verantwoordelijkheid tegenover de jongeren en de samenleving. Dat bijt elkaar niet, en of nu uit het één het ander voortvloeit of andersom, het zijn prima maatregelen.

Wat minder prima is dat het soms nogal geïsoleerde aangelegenheden lijken. De omgeving waar de jongeren terecht komen verschilt veel meer van een burgerbaan dan de militaire instructeurs vaak beseffen. Ook al zijn woorden als eigen verantwoordelijkheid en initiatief wel doorgedrongen tot het opleidingsniveau, lang niet altijd wordt het in praktijk gebracht. Regelmatig bereiken ons nog berichten over collectief opdrukken, de mond snoeren bij het vragen naar het waarom en over als grap bedoelde racistische opmerkingen. (Misschien zijn vaak gehoorde opmerkingen als "ze maken zelf nog veel ergere grappen" of "ze zeggen het zelf ook" nog wel het engste).

Er wordt geworven voor een krijgsmacht waar mensen met elkaar samenwerken zonder een al te strakke hiërarchie, waar mensen zich zelf kunnen blijven, waar men met eigen verantwoordelijkheid een eind kan komen. Tegelijkertijd ziet men soms bij de "voorbeldmilitairen" op televisie draaikonterij, mensen laten vallen, niet uitkomen voor het eigen ongelijk en (na de val van Srebrenica) een volslagen gebrek aan inzicht in de wereld om hen heen. Deze mensen hadden nog een oude militaire opleiding, maar zijn kennelijk niet voldoende bijgeschoold. Toch maken zij de "pap" waar die enkele krenten dan in drijven. We hebben het dan over de bedrijfscultuur van de KL en als die niet snel verandert over de volle breedte en diepte dan moet men huiveren voor de inhoud van de meerwaarde die de BBT-ers met zich meedragen als ze de burgersamenleving weer instappen.

Redactie

OPLEIDING EN BEROEPSKEUZE, AANSLUITING OF KORTSLUITING?

Ofwel: Jongen, met een gymnasiumopleiding ga je toch niet door het zand kruipen.....

En dat laatste heeft kapitein Hugo van Dort (33 jaar en samenwonend, Commandant Bravo-instructiecompagnie Schoolbataljon 41 Lichte brigade in Steenwijk, een instructiecompagnie ten behoeve van de Algemene Militaire Opleiding van BBT-soldaten en BBT-korporaals) meer dan eens te horen gekregen.

“Ja, ik leg dan uit dat ik, toen ik op het gymnasium zat, altijd gymnastiekleraar wilde worden. Na mijn eindexamen ging ik naar de Haagse Academie voor Lichamelijke Opvoeding in Den Haag.”

“In mijn stageperiode gaf ik met veel plezier les in de Haagse Schilderswijk, nou niet de meest elitaire buurt. Ik ontdekte dat mij dat erg goed ligt. Toen ik voor mijn dienstplicht opkwam in 1983 ging ik naar het O.C.L.O. Daar was het of er een reünie plaats vond. Veel oude klasgenoten maakten er een voortzetting van de Haagse Academie van. Na vier maanden was ik sergeant-sport-instructeur. Vervolgens werd ik in Seedorf geplaatst. Gedurende het laatste halfjaar van mijn dienstplicht-periode werd me duidelijk dat het onderwijs in die periode weinig vastigheid bood. Omdat ik inmiddels met Dinette was gaan samenwonen, besloot ik in overleg met haar om beroeps te worden. Ik wilde niet te veel achter het bureau zitten en de keuze voor sportinstructeur bood me daar een ruime mate van vrijheid. Ik wist dat ik die vrijheid aankon want ik had ondermeer het Boeselager Team van 103 Verkenningsbataljon (103 Verkbat) begeleid.”

Op mijn vier en twintigste, dus al tamelijk oud, ging ik naar de KMA”

En toen?

Nadat ik de KMA had doorlopen wilde ik mijn vrijheid terug. Ik ging naar de infanterie omdat de mensen die daar rondlopen mij aantrekken. Mijn eerste plaatsing werd Assen waar ik als 2e luitenant pelotonscommandant werd bij 43 Painfbat. Drie jaar was ik plaatsvervangend CC. De ombouw naar 13 Luchtmobiel in 92/93 maakte ik niet meer mee. Inmiddels was ik eerste luitenant. Daarna werd ik kapitein opleidingen in

Havelte bij 43 Mechbrig. Die club had nog 7 a 8 maanden te leven. Daarna heb ik gesolliciteerd naar mijn huidige functie.

Wat spreekt je aan in die functie?

Er zijn veel dingen in het werk die me aanspreken. Je kunt wel blijven hopen

op bepaalde functies, maar voor mij is het deze baan in een nieuwe eenheid met jonge mensen in opleiding.

Dat klinkt enigszins als een wervingslogan voor de KL?

Ja, maar ik meen het wel. Overigens, wat niet leuk is zijn de frustraties die je oploopt als je vanuit de werkvloer met frisse ideeën komt en het vervolgens ont-

zettend lang duurt voordat je daar merkt dat er iets mee gebeurt. Veel komt niet eens naar de werkvloer. Wij vinden bijvoorbeeld, met redenen onderbouwd, dat de AMO periode voor BBT-ers naar 4 maanden moet. De politiek beslist (onzichtbaar) dat 3 maanden voor een BBT-er genoeg is. De ‘beslissers’ zien niet wat voor mensen wij geacht worden op te leiden.

Momenteel heb ik twee mensen met een strafrechtelijk verleden in mijn compagnie, één jongen die in zijn dienstplichtperiode is gedeserteerd, twee mensen die begeleid worden door reclassering en mensen die vanuit hulpverleningskanalen het advies hebben gekregen om het leger in te gaan.

Een bont gezelschap, lijkt ons?

Ja, en in principe is iedereen opleidbaar, maar geschiktheid is een ander verhaal. Ik constateer vanaf de werkvloer, dat er in het keuringsproces, in de selectieprocedure hiaten zitten. Het opleidingsproces van mensen die uiteindelijk als “niet geschikt” afvallen kost nodeloze energie. Anders gezegd, met zo’n 20% van je kerels (m/v) ben je 80% van je tijd kwijt.

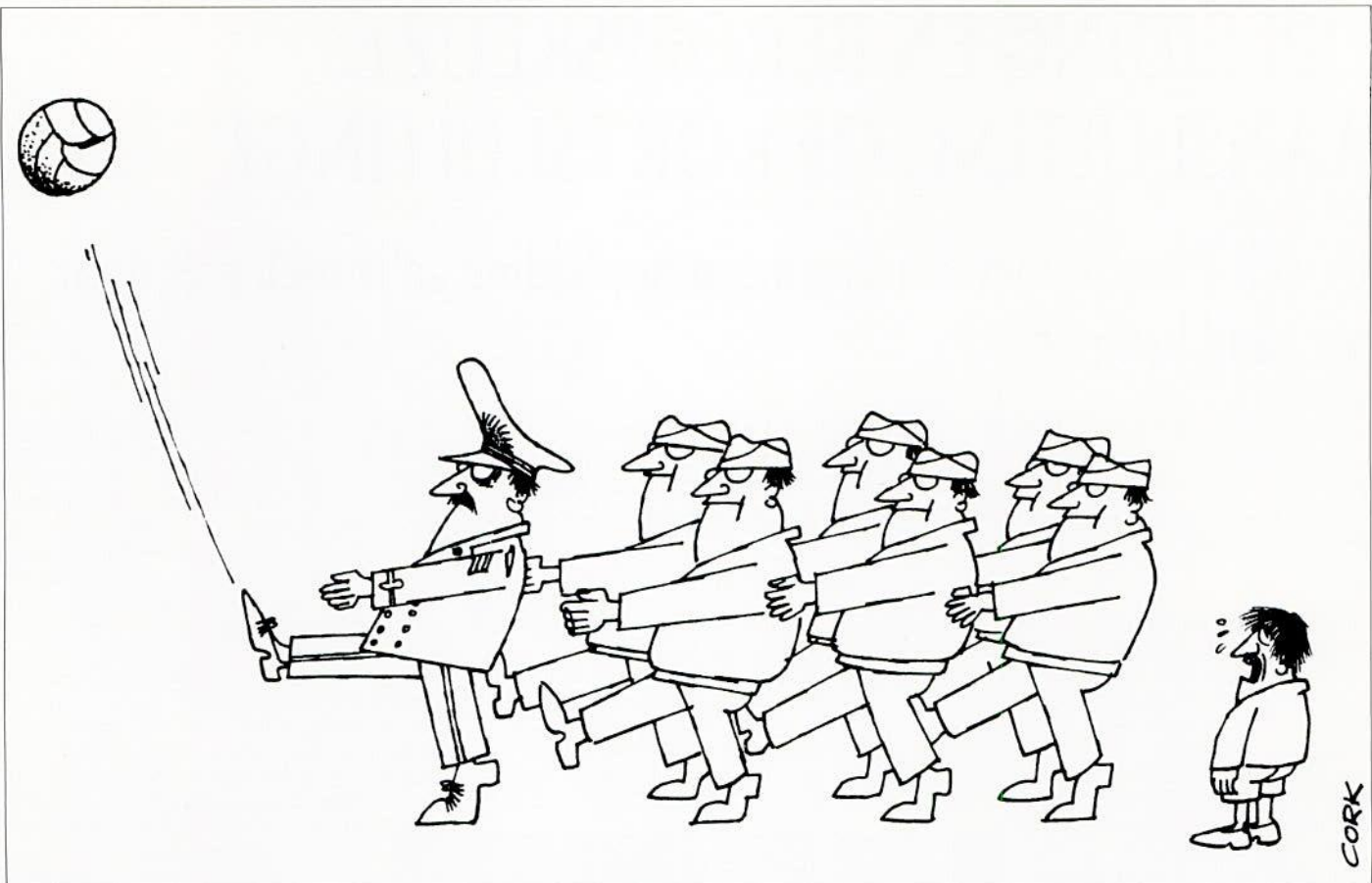
Wat kun jij doen als je constateert dat iemand niet geschikt is, en wat vind jij humaan om te doen?

Er zijn veel barrières. Als cc heb je als het ware een instrument nodig op basis waarvan je iemand in de proefperiode de wacht kunt aanzeggen. De proefperiode is nu drie maanden.

Ik heb er het woordenboek nog eens op na gelezen en daarin staat toch duidelijk dat in een proefperiode beide partijen het contract tussentijds kunnen opzeggen.

Bij ons werkt dat dus niet zo. Terwijl wij soms in de praktijk na ongeveer 4 weken al zien of iemand geschikt is of niet. Het is dikwijls voor beide partijen heel frustrerend om toch die 3 maanden te moeten afmaken. En dat alléén om tot een zogeheten ‘gefundeerde leerling beoordeling’ te kunnen komen. Naar de ongeschikte leerling toe vind ik dat niet erg humaan.

Ik gaf jullie één voorbeeld dat niet op zichzelf staat. Onlangs nog hadden we

een jongeman die zich twee keer een delirium dronk, één keer tijdens een oefening twee en een half uur zoek was (met wapen) en zo zou ik nog wel even door kunnen gaan. Ik zal het niet doen, maar duidelijk is dat je door een humaner, dat is in mijn ogen een nauwgezet, keuringsbeleid beide partijen veel ellende kunt besparen. Dat de jongeman uit mijn voorbeeld een slechte beoordeling heeft gekregen betekent, dat acht maanden investering zijn weggegooid. Zoiets kan worden voorkomen en moet mijn inziens worden voorkomen.

Als wij je zo horen, lijkt het wel alsof je eigenlijk op een andere plek zou moeten zitten?

Wat ik net zei, zijn eenvoudige constatering van de Bravo-instructiecompagnie 41 Lichte Brigade. Het is voor mij natuurlijk makkelijk roepen dat de keuring klote is. Waar het om gaat is dat er een voorfilter nodig is. En hoe dat zou moeten, ik heb er geen flauw idee van. Misschien moeten we terwille van een hogere kwaliteit nog kleiner worden als KL. Het blijkt dat er bij het afkomen van de markt -teveel- mensen binnenkomen die problemen hebben. Zij gaan de GV of MDD kant op. Niets op tegen, in tegendeel, maar mijn zorg is wel: wat lever ik straks af aan de parate commandanten. Je wilt toch in kunnen staan voor kwaliteit. Wat je ook merkt is dat de KL voor een aantal mensen een negatieve keuze is. Zo van: "Iets anders schiet er niet voor mij over". "Ik doe dit bij gebrek aan beter". Gelukkig geldt dit maar voor een beperkte groep. Ik vind het lastig maar ik weet ook niet waar je de grens moet leggen.

Als we je goed begrijpen ben je er zelf ook nog niet helemaal uit?

Nee, het aangeven van demarcatielijnen is lastig. Ronduit slecht vind ik dat in dit gecompliceerde geheel de hulpverleners, in het bijzonder de GV, zelf onder druk staan. Ik vind het erg onverstandig daarop te bezuinigen.

Juist nu, ondermeer door BPZ-cursussen, het beroepskader beter wordt uitgerust dan pakweg 10 jaar terug om problemen bij mensen te onderkennen, vind ik dat je de mogelijkheid om in voorkomende gevallen dan ook daadwerkelijk de hulpverlening in te kunnen schakelen, niet moet beperken.

"Ik zie dat lijkt al drijven", om het maar in gewone taal te zeggen. Het baart me dus echt zorgen. Wat de politiek zich toch onvoldoende lijkt te realiseren is dat we terwille van het moeten halen van de streefgetallen de kant van het V.S.leger of van het Engelse leger uitgaan. (In Engeland kun je in voorkomende gevallen je gevangenisstraf afkopen door dienst te nemen in het leger. (Red.)).

Ik wil met nadruk zeggen dat mensen uit bepaalde groepen niet beter of slechter zijn, maar wel anders. En met andere normen en waarden kunnen we wel uit de voeten mits de persoon in kwestie opleidbaar is in termen van geschiktheid. Mij is inmiddels wel duidelijk geworden, dat wij kaderleden moeten mee-veranderen.

Hoe zie jij je toekomst in onze "anders denken ander doen" landmacht?

Ik vind dat een klus om je tanden in te zetten. De eerstkomende tien a vijftien jaar zullen nog wel in het teken van de

veranderingen staan. Ik verwacht mijn hele militaire carrière met deze veranderingen bezig te zijn. Vind het ook leuk om daaraan te werken. Ook al is het niveau waarop ik dat doe bescheiden. Ik merk dit enthousiasme ook bij anderen. Er is wat dat betreft veel ten positieve veranderd. Als ik vroeger wel eens een tijdschrift over militaire ontwikkelingen meenam bestond daarvoor nauwelijks interesse bij collega's. Nu is er meer betrokkenheid. Ook in kritische zin.

Hoe sta je tegenover uitzending?

Dat hoort er bij. De politieke leiding beslist en als je dat niet ziet zitten moet je de consequenties trekken.

Wel is er nu sprake van een accentverschuiving. Tenslotte zat de mogelijkheid van uitzending altijd al in ons takenpakket. Het was alleen op zichzelf. Thans is het uitgezonden worden een duidelijk thema. Mission-statement vind ik een goede zaak. Overigens zal de moslim-militair die naar Bosnië moet daar andere gedachten bij hebben dan iemand die bijvoorbeeld R.K. is.

Vind je dat daarmee rekening moet worden gehouden?

Nee, zeker niet. Het inzetten van de krijgsmacht op een bepaalde manier is één van de middelen die de politiek ter beschikking staat om bepaalde doelstellingen te realiseren. Jouw opvattingen als beroepsmilitair hoeven daarmee niet altijd te stroken, maar daarmee kan geen rekening worden gehouden.

Bedankt voor dit gesprek.

Kees Roza en Richard Schoonderbeek

DE GOEDGELOVIGHEID VOORBIJ

Vroeger was ik goedgelovig. Ik liet me gauw iets wijs maken. Zo geloofde ik bijvoorbeeld gretig in Sinterklaas tot op de lagere school. Mijn vader vond het toen de hoogste tijd om mijn ogen te openen want ik was de kleutertijd inmiddels ontgroeid. Hij vertelde me dus dat Sinterklaas niet echt bestond, waarop ik onbedaarlijk moest lachen, omdat ik er zo lang in getrappt was.

Die goedgelovigheid speelde mij daarna wel meer parten: iedereen in mijn omgeving en op school geloofde in God, dus deed ik vanzelfsprekend mee. In de kerk, op school en thuis leerden wij dat de Koningin en haar familie betere mensen waren dan wij. En Nederland was het beste land in de wereld en onze regering had het beste met iedereen voor. Daarom geloofde ik ook, met veel van mijn leeftijdgenoten, de leugen dat het Indische volk helemaal niet los wilde van Nederland. Vechten tegen die Indische rebellen uit naam van Koningin en Vaderland leek ons, goedgelovigen, een aangename plicht. Wat vonden wij het toen jammer dat wij nog te jong waren voor de militaire dienst.

Aan de universiteit begon de twijfel - het geloof in God, Koningin en Vaderland was niet langer vanzelfsprekend. De kerk werd vervangen door het humanisme; voor het koningshuis kwam de republiek in de plaats en Nederland was niet langer het centrum van de wereld. Het buitenland bleek toch veel interessanter dan ik altijd had gedacht.

Maar toch bleef de goedgelovigheid wel een rol spelen. Na een studieverblijf in Zuid-Afrika in 1959 was ik er bijvoorbeeld van overtuigd dat de apartheid geen vijf jaar meer zou kunnen bestaan. Toch duurde dat blanke regime nog 26 jaar en vele duizenden doden langer. Zo had ik het ook mis met Biafra, dat in 1968 een rechtvaardige oorlog voerde, dus die konden ze nooit verliezen, leek mij - twee jaar later hield Biafra op te bestaan.

Het was ook goedgelovigheid die mij aan het roken bracht. Iedereen om mij heen zei, dat roken lekker was. Van mijn eerste trekjes aan de sigaret herinner ik

me het gevoel van misselijkheid dat in mijn keel omhoog kroop. Maar goedgelovig als wij waren besloten m'n vriendjes en ik toch, dat roken lekker moest zijn.

Als jongetjes na de oorlog kregen we sigaretten op de bon. Ik kocht meestal Old Mac en die rookte ik dus allemaal op. Later ging mijn zakgeld op aan Gauloises en Bastos. Als leraar in Nigeria rookte ik op school een kromme, pruttelende pijp (met Erinmore Flake tabak erin) maar terug in Nederland ging ik tenslotte over op de (ongematteerde) sigaar.

En ik vond roken nog steeds best lekker tot mijn huisarts op 7 december 1982 mij ervan overtuigde, dat radikaal stoppen voor mijn gezondheid het beste was. Sindsdien heb ik er spijt van dat ik ooit begonnen ben aan die vieze gewoonte. Dus als actieve niet-roker doet het mij nu goed dat de treinen steeds onvriende-

lijker worden voor de rokers. En de KLM gaat zelfs het roken in alle vliegtuigen verbieden. Want je zal toch maar vlak voor zo'n nerveuze roker zitten - dat merk je de hele vlucht. Bovendien is het met al die kerosine om je heen nog verrekke gevaarlijk ook.

De tabaks-campagne onder het motto: "genieten moet mogen" en "dat lossen we samen wel op" is doorzichtig. Want ieder mens heeft misschien wel het recht om zichzelf schade te berokkenen. En natuurlijk heeft de samenleving fiks voordeel aan de tabaks-accijns. Maar wat kost longkanker bijvoorbeeld voor onze gezondheidszorg? En dat recht van de roker houdt toch op zodra een ander mens daar last van heeft? Ik wil in elk geval niet meer mee-roken.

Stel je voor, dat er een campagne komt om alcohol in het verkeer te stimuleren, onder het motto: "genieten moet mogen" en "dat lossen we samen wel op". Hoe zit dat dan met de verkeersdoden en de kosten van de verdraagzaamheid voor onmaatschappelijk gedrag?

Ik ben niet zo goedgelovig meer en dus denk ik nu dat veel mensen nog steeds wel goedgelovig zijn. De rokers bijvoorbeeld: die zijn zo goedgelovig, dat zij blijven roken ondanks de nadelen. Of andere goedgelovigen denken: "hard autorijden is mannelijk" en "met een stuk in je kraag kun je nog best achter het stuur". En massa's mensen zweren er nog steeds bij: "Een Koningin is een beter mens dan wij" en "Voor het Vaderland sterven is mooi".

Deze zekerheden zijn bij mij door andere vervangen: "roken is vies", "autorijden met een stuk in je kraag is misdadig"; "een koningin is ook maar een mens" en "voor het vaderland sterven is vreselijk". Mijn goedgelovigheid is voorgoed voorbij.

Karel Roskam

(ill. tek. Arend van Dam)

ROBBY VALENTINE IS EEN HELD IN JAPAN

Japan. Het land van lekker eten, een bloeiende auto-industrie, videorecorders en andere technische hoogstandjes. En sinds kort het land waar de Nederlandse zanger Robby Valentine (van de top 10-hit 'Over and over again') bijna wordt vereerd als een god. Zijn nieuwste single, die alleen in Japan is uitgebracht, stond twee weken lang op de eerste plaats van de Japanse hitlijsten. Geen Bon Jovi, Mariah Carey of Michael Jackson die daaraan kon tippen.

In zijn ouderlijk huis in Leusden spreekt de 26-jarige Robby zijn verbazing en blijdschap uit over het enorme succes in het Land van de Rijzende Zon. Zijn twee albums en verschillende singles schoten daar het afgelopen jaar als een komeet omhoog in de hitlijsten. De laatste hit is getiteld Hand in Hand (we keep the faith alive), een single die vlak na de

aardbeving in Kobe werd uitgebracht. "Alle opbrengsten van die plaat gaan naar de nabestaanden van de slachtoffers", zegt Robby. Kennelijk houden Japanners van rockmuziek. De Britse popgroep Queen, waarvan Robby een groot fan is, brak er door toen de rest van de wereld nog nooit van de band gehoord had. En ook

groepen als Van Halen, Extreme en Bon Jovi staan er al jaren aan de top. "Ze hebben respect voor goede muziek", meent Robby. "Bij een concert zit het publiek heel geconcentreerd op een stoel te luisteren. Pas als je zelf duidelijk aangeeft dat je klaar bent, breken ze de tent af."

ONBESCHOFT

In Nederland is dat wel anders, weet de muzikant. "In Japan werd me duidelijk hoe onbeschoft het Nederlandse publiek is. Artiesten worden hier vaak met de nek aangekeken, in welk genre en op welk niveau ze zich ook begeven. Ik ver-

Robby Valentine in duplo

Links Robby Valentine, rechts Rob Winter

baas me daar telkens weer over. Dan betalen ze veel geld om binnen te komen en kijken je vervolgens de hele avond chagrijnig aan." In zijn eigen land wordt de Leusdenaar vaak aangevallen op zijn extravagante uiterlijk. Robby heeft zijn haar namelijk in twee kleuren geverfd en gebruikt (net als zijn idool Freddie Mercury) nagellak. "In Nederland heerst een stemming dat je maar gewoon moet doen. Dan doe je al gek genoeg, zeggen ze. Je mag hier niet boven het maaiveld uitsteken. In Japan is dat echter geen probleem, daar vinden ze het heel normaal hoe ik eruit zie."

Het Japanse succesverhaal van de Leusdenaar begon zo'n anderhalf jaar geleden, toen discjockey Captain Wada (een soort Japanse Jeroen van Inkel, maar dan een stuk minder irritant) de cd 'The Magic Infinity' tussen de importplaten ontdekte. Hij draaide het schijfje zo vaak op de radio, dat de plaat kort daarna officieel in het land werd uitgebracht. Ook de titelloze debuut-cd en enkele singles van Robby werden in no-time gereleased.

PROMOTIEBEZOEK

Het duurde niet lang voordat de zanger/multi-instrumentalist een promotiebezoek bracht aan het land. Twee weken lang draafde hij op voor fotosessies, gaf concerten, radio- en televisie-interviews. Heel het land reisde hij door: van hoofdstad Tokyo naar Fukuoka en van daaruit door naar Hiroshima.

Vervolgens werden Nakoya, Osaka en Kobe bezocht, en via (opnieuw) Tokyo kwam Robby uiteindelijk in Sendai terecht. "Het waren zware, maar prachtige weken", zegt de zanger. "Ik werd behandeld als een soort superster. Daar moet je wel even aan wennen."

Nu zijn laatste plaat zoveel succes heeft, zou Robby natuurlijk het liefste meteen weer teruggaan. "Er staat wel weer een toernee aan te komen, maar wanneer precies is onbekend. De reis en het verblijf in Japan zijn hartstikke duur. Vooral als je met de hele band gaat en zelf apparatuur moet meenemen."

Een andere reden om nog even in Nederland te blijven, is het enorme succes dat de leden van Valentines band momenteel hebben met Marco Borsato. Toetsenist John Ewbank en Rob Winter spelen niet alleen op zijn laatste twee cd's, ze staan ook regelmatig live met Borsato op het podium. En ook Valentine zelf heeft het druk met anderen succes. Zo bespeelt hij de vleugel op de cd 'Stilte na de storm' van Bert Heerink.

NIEUW ALBUM

Een laatste reden waarom een nieuw bezoek aan het Land van de Rijzende Zon nog even wordt uitgesteld, is de release van een splinternieuw eigen album, dat de titel *Valentine* kreeg. Als het goed gaat komt de plaat begin november uit; de single *Where do we go from here* ligt al sinds 9 oktober in de winkels.

"Natuurlijk vind ik het belangrijk dat mijn platen ook in Nederland een beetje aanslaan. Maar aan de andere kant: van een flop in Japan verkoop je nog altijd meer exemplaren dan van een top 10-hit in Nederland. Als je in Japan goed scoort verkoop je een paar honderdduizend singles."

De nieuwe (derde) cd zal volgens Robby heel anders klinken dan we tot nu toe van hem gewend zijn. "Hij wordt heel afwisselend. De uitersten liggen verder uit elkaar dan ooit: van heel rustig en breekbaar tot erg ruig en hard." Speciale aandacht verdient het nummer *The Mourning Mistral*. Dat begint met een akoestische gitaar en gaat dan over in een stuk dat door een echt zigeunerorkest is gespeeld. Vervolgens komt er nog een heavy rock-gedeelte.

De Japanse aanhang zal zoals gezegd voorlopig nog even tevreden moeten zijn met de platen van hun Nederlandse idool. "En dat valt voor sommigen niet mee", zegt voorzitter Silvana van der Veeken van *The Official Valentine Fanclub*. "Eén van de Japanse leden schrijft regelmatig ellenlange brieven, een ander Japans meisje stuurt constant faxen. En die moet ik dan 's avonds beantwoorden, zodat mijn fax daar aankomt als ze 's ochtends wakker wordt." Alles willen ze van Robby weten. "Wanneer hij weer naar het buitenland gaat, hoe zijn nieuwe plaat gaat klinken, enzovoort. Soms willen ze ook informatie over zijn privéleven, maar die geef ik natuurlijk niet", aldus de voorzitter.

Martin Groenewold

“EEN ONDEROFFICIER OP WEG NAAR DE KL 98.”

Veel onderofficieren maken zich zorgen over de veranderende krijgsmacht. Het profiel van de onderofficier verandert mee. Dat is niet altijd even gemakkelijk. Veel betrokkenen houden hun kritiek binnenkamers. Niet iedereen echter. Kees Roza en Ries Schoonderbeek spraken met Leon, onderwijsbegeleider op het OCMGD in Hollandse Rading na afloop van een BPZ cursusweek.

Je lijkt me niet iemand die meedeint op de golven die de reorganisatie veroorzaakt?

De mensen bij Defensie hebben te maken met allerlei onzekerheden door alle veranderingen die in het bedrijf aan de gang zijn.

Het probleem is niet dat er veranderingen plaatsvinden maar dat alles op de werkvloer terecht komt. En door alle verschuivingen gaat het overzicht daar soms verloren.

Ik ben zeker niet iemand die meedeint en afwacht. Daar ben ik te kritisch voor. Waar het op neerkomt is dat er een miljoenenbezuiniging bij opleidingen aan de gang is. Op de K.M.S., waar ik van-

daan kom heb ik gemerkt dat de informatie over bezuinigen niet goed overkomt bij de mensen. Iedereen wil natuurlijk graag zekerheid over de eigen toekomst. De informatie uit Den Haag is echter nauwelijks persoonsgericht. Het is ook niet goed dat er onbekwame mensen op bepaalde posities worden geplaatst. Dat zou niet moeten kunnen. Het proces duurt ook veel te lang, eigenlijk al vanaf 1990.

■ “Softies”

Wat betekenen de bezuinigingen voor jezelf?

Ik heb het prima naar mijn zin binnen het bedrijf.

De overeenkomst met de K.M.S. is dat ik in Hollandse Rading ook weer in een reorganisatie terecht kom. Het verschil is dat ik op het OCMGD een deel van de mensen die ik in Weert heb opgeleid, weer terugzie. Daar krijgen ze een D.T.O. of een aanvullende opleiding voor de geneeskundige troepen. Het beeld van de “softies” is volstrekt onterecht. Wel realiseert men zich nu dat de geneeskundige troepen altijd wat ondergeschoven zijn geweest. Dat ze belangrijk worden gevonden komt ook in de bezuinigingen tot uiting. Naar verhouding hoeven ze minder in te leveren.

Nog weer terug naar bezuiniging: Je zei net dat je het allemaal zo lang vindt duren.

Ja, dat zit me behoorlijk dwars. Reorganisaties in de burgermaatschappij gaan beduidend sneller. Na de val van de muur is een en ander al aankondigd.

Het proces sleept zich maar voort. Ik vind dat je mensen niet 5 jaren in onzekerheid mag laten. Zelf wil ik graag bij Defensie blijven werken, alhoewel je met onze opleiding qua manhandling, leiding geven en didactische vaardigheden in de burgersamenleving veel kunt.

We gaan nu meer resultaat verantwoordelijk werken.

Ja, dat vind ik een goede zaak. Het betekent wel dat de verantwoordelijkheid groter wordt. Des te belangrijker dat de goede man/vrouw op de goede plaats komt. Er komen echter ook personen op het verkeerde plekje terecht. Vooral bij een opleidingseenheid in oprichting moet er een goede onderwijsbegeleiding zijn.

■ De leuze luidt: “anders denken, anders doen.”

Wat roept dit bij je op?

Op dit moment is iedereen bezig met overleven. “Mission Statement” is goed, maar veel mensen hebben er geen tijd voor.

Voor mijzelf betekent het goed leiding geven, vrijheid van handelen en wederzijds vertrouwen. In het raam van het meer verantwoordelijk zijn moet je je eigen taken bepalen.

Hoe vul je dat in?

Als onderwijsbegeleider kan ik in het kader van de opdracht mijn eigen “targets” bepalen. Aandacht op knelpunten op de werkvloer leggen. Daar moeten de problemen worden aangepakt en opgelost. Ik vind het belangrijk te kunnen meedenken in de organisatie.

■ Instrueren is motiveren

Ben je herkenbaar als onderwijsbegeleider? Anders gezegd: Komen mensen ook met problemen naar je toe?

Ik denk het wel. Op de K.M.S. krijgt elke instructeur een introductieprogramma. Dat duurt maximaal 5 dagen. Dan wordt op de K.M.S. gericht gekeken en de nodige informatie gegeven. Met name aan didactische vaardigheden wordt aandacht gegeven. Het gaat niet alleen om het lesgeven zelf maar ook om de voorbereiding ervan. Je kunt ook leren om anderen te begeleiden en te beoordelen. Ik vond het op de K.M.S. een uitdaging om mensen te motiveren en ze zo goed mogelijk toe te rusten voor hun taak.

■ Dynamisch blijven

Ging het aan je hart om de K.M.S. te verlaten?

Het positieve van veranderen is dat je zelf dynamisch blijft. Zo komen er steeds weer nieuwe uitdagingen. Mijn devies is dat je altijd alles moet aanpakken. Loyaliteit aan het bedrijf is belangrijk.

Wat heb je er geleerd?

Héél véél, onder andere structureel denken. Het waren rijke jaren, ondanks de turbulentie. De werkelijkheid is altijd anders dan hij volgens het boekje zou moeten zijn. De mensen die op de K.M.S. instromen zijn soms niet instructeur II opgeleid. Ondertussen moeten ze wel functioneren. De SMO heeft dan een specifieke rol t.a.v. de introductie en het wegwijs maken.

■ Lopro 3

Stel jij signaleert knelpunten, is ingrijpen dan mogelijk?

Dat gebeurde inderdaad wel. Alleen had ik er de laatste maanden geen tijd voor. Dat komt ook door dat we van een 2 mans bureautje door een lopro 3 naar een eenmanspost moesten. Ik ben nu be-

zig mijn opvolger in te werken. Ik heb er 3,4 jaar opzitten. Inmiddels heeft mijn chef nu lopro 3. Dat is niet leuk.

Kun je zeggen dat je iets tot stand hebt gebracht in jouw periode?

Ja, dat wel, maar niet alles wat ik van plan was is er gekomen. Als positief beoordeel ik dat er thans meer aandacht is voor de instructeur in het werkveld. Er is nu een nieuwe A.C.B.. We hebben het Misoc etc.. Verder heb ik in de reorganisatie van de K.M.S. mijn steentje bijgedragen. In werkgroepen Ethiek en Extremisme was ik actief en daarnaast heb je je specifieke rol t.a.v. de cursussen voor schoolbataljons in oprichting.

■ Nog een slotopmerking

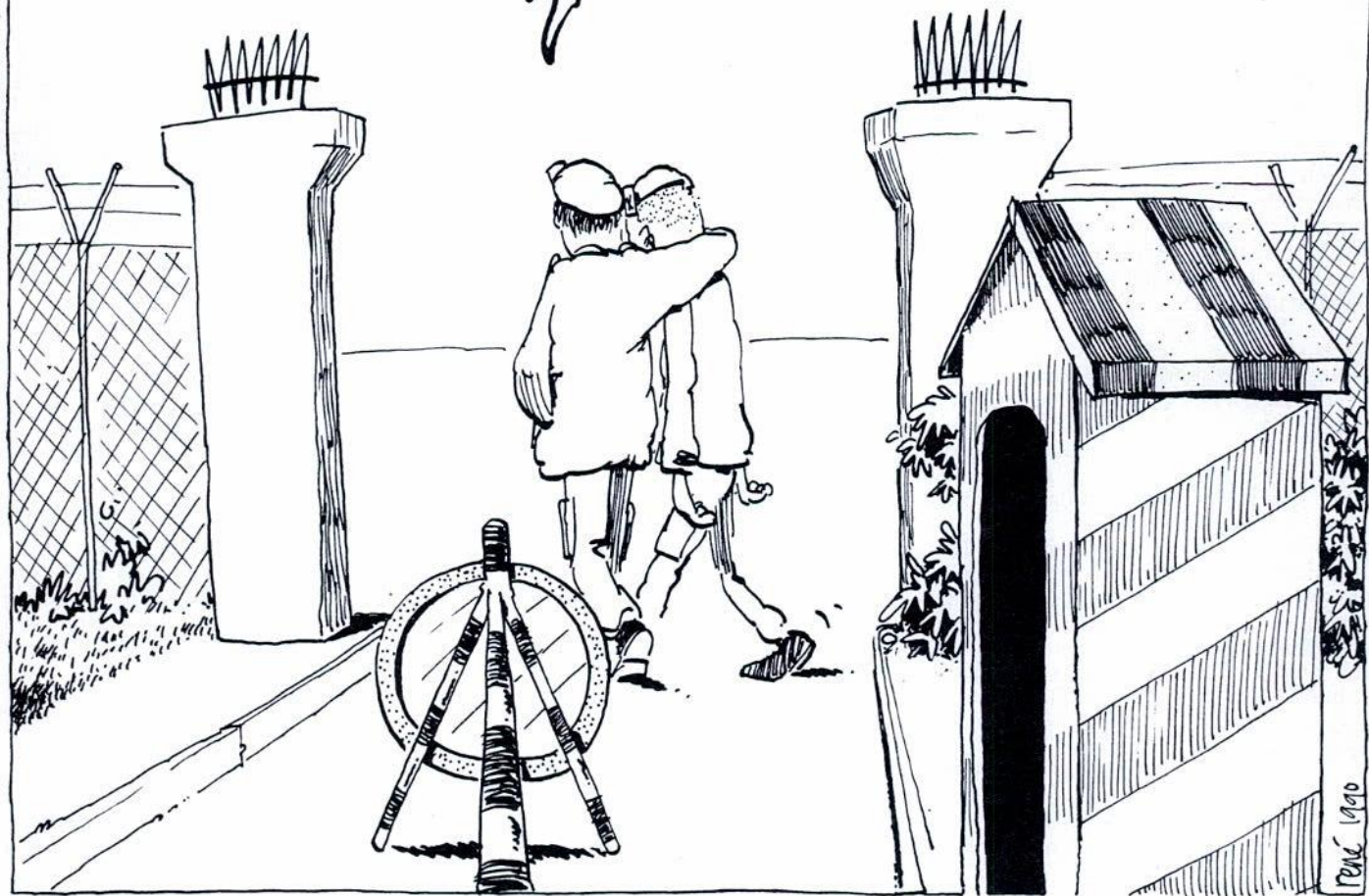
Ik zei al dat ik veel geleerd heb. Misschien

ook wel dóór alle veranderingen. Je kunt niet ontkennen dat veel mensen vastgeroest raken in hun omgeving. Goed dat daarin iets verandert.

Het is ook zinvol om over de grens van je eigen vakgebied heen te kijken. Als ik zie wat er momenteel allemaal tot stand komt slaat de balans van alle veranderingen positief door. In andere woorden: er wordt heel wat afgekankerd, maar je blijft werken voor een positief doel. Mijn devies is altijd: "hard werken en alles aanpakken". Wel is het belangrijk dat je partner je steunt. Mijn vrouw steunt me en ik kom elke dag goedgemutst thuis. Zonder een flexibel thuisfront kun je wel impakken.

Kees Roza en Richard Schoonderbeek.

KOP OP JÓH,
INSTRUCTEURS BLÏVEN ÀL-TÏJD NODIG...
...NEEM NOU DE DERDE WERELD !?

JERUZALEM IN JODENDOM, CHRISTENDOM EN ISLAM

15 december 1995 t/m 19 mei 1996

Joodse pelgrims bidden bij de Westelijke Tempelmuur tijdens het Loofhuttenfeest

Het Joods Historisch Museum presenteert vanaf half december dit jaar de tentoonstelling **JERUZALEM in jodendom, christendom en islam**.

De betekenis van Jeruzalem voor de drie monotheïstische godsdiensten staat in deze tentoonstelling centraal, niet de politieke problematiek van dit moment. Het Joods Historisch Museum tracht vanuit een cultuurhistorische visie te tonen wat de drie religies gemeenschappelijk hebben, namelijk de liefde voor Jeruzalem.

De bewoners en bezoekers van de stad delen samen de openbare ruimte, de straten en pleinen die leiden naar de beslotenheid van de eigen omgeving. Binnen de muren van de synagoge, kerk of moskee is men vrij om geheel van elkaar afwijkende standpunten in te nemen. Op het moment dat die opvattingen ook in de openbare ruimte worden uitgedragen en samengaan met machtsuitoefening en politiek, kunnen er spanningen ontstaan die vijandschap tot gevolg hebben. In een stad waar zich op een betrekkelijk klein oppervlak heiligdommen van drie verschillende religies bevinden, op de Tempelberg zelfs direct naast en boven elkaar, moet een vreedzame coëxistentie worden nagestreefd.

Het Joods Historisch Museum beoogt een beeld te schetsen van de multiculturele gemeenschap in Jeruzalem en de wijze waarop deze samenleving al vele

Biddende joden voor de Westelijke Tempelmuur

eeuwen functioneert. Op deze manier wil het museum bijdragen aan een groter begrip en respect voor elkaars traditie en religie. De aanzet die het museum in eerdere tentoonstellingen "Joden in de islam" en "Joden in Turkije" (1993) gaf, wordt met **JERUZALEM in jodendom, christendom en islam** voortgezet.

Jeruzalem is ongeveer 3000 jaar geleden door koning David veroverd en vervolgens tot hoofdstad gemaakt. Volgens archeologische vondsten moet de stad, die sinds 1967 functioneert als hoofdstad van Israël, al circa 5000 jaar geleden zijn gesticht. Het multireligieuze en culturele karakter van Jeruzalem blijkt uit de aanwezigheid van niet alleen de Westelijke Tempelmuur, de Klaagmuur, maar ook de Grafkerk, de Rotskoepel en de Aqsa-moskee. Voor joden is Jeruzalem de belangrijkste heilige stad. De herinnering eraan is prominent aanwezig in de dagelijkse gebeden, op sabbat en de feestdagen. Jeruzalem is voor christenen de stad waar de belangrijkste gebeurtenissen in het leven van Jezus plaatsvonden en waar de christelijke kerk zijn basis heeft.

thodox, katholiek en protestant, en tussen uiteenlopende stromingen in de islam. Al deze gelovigen kunnen elkaar overal tegenkomen, ondanks het feit dat de stad is opgedeeld in verschillende wijken met een eigen karakter. De vrije toegang tot de heilige plaatsen van de drie religies, die de Israëlische regering waarborgt, creëert de voorwaarde voor en de mogelijkheid tot het in vrede samenleven.

De tentoonstelling **JERUZALEM in jodendom, christendom en islam** in het Joods Historisch Museum is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het Bijbels Museum Amsterdam, Museum Catharijneconvent in Utrecht en het Bijbels Openluchtmuseum, Heilige Landstichting. Ook deze instellingen wijden vanaf 15 december 1995 aandacht aan het thema "Jeruzalem". Voor de invulling van het islamitische gedeelte van de tentoonstelling heeft de Stichting Islamitische Kunst en Cultuur als onderdeel van het Museum voor Volkenkunde Rotterdam van advies gediend en ondersteuning gegeven.

FOTO'S: MOSHE MILNER EN YEHUDA SALOMON

FRESH FROM DALAT:

De nieuwe strijd om Vietnam

Vietnam opent de grenzen. Zelfs Amerikanen zijn sinds begin dit jaar officieel weer welkom. Westerse investeerders raken in toenemende mate bevangen door goudkoorts. Het communistische regime legt nog wel een bureaucratisch mijnenveld, maar wie de tijd neemt kan vele kansen grijpen. Impressies uit een fascinerend, maar nog straatarm land.

■ Tekenen van het verleden

De voormalige Amerikaanse ambassade in Saigon is tegenwoordig een toeristische topattractie. Duizenden fietstaxi-berijders lokken de bezoekers aan de oude hoofdstad van Zuid-Vietnam met wervende gebaren om dit symbool van de roemloze Amerikaanse aftocht, nu twintig jaar geleden, te gaan zien. Als bezetenen trappen ze vervolgens tussen de onafzienbare stromen brommers op de wegen door om maar zo snel mogelijk ter plekke te zijn. Op de daken van de gebouwen en de hoeken van het terrein staan nog steeds de schilden en boxen die het complex voor gewapende raketaanvallen moest beschermen.

Op 30 april 1975 zagen tientallen miljoenen televisiekijkers rechtstreeks hoe Amerikaanse militairen en diplomaten zich op die plaats in grote paniek de Vietcong-eenheid van het lijf probeerden te houden die de ambassade in de vroege morgenuren aanviel. Toen de laatste verdedigingslijnen van Saigon in handen vielen van het Noordvietnamese leger en de verovering van de stad onafwendbaar werd, waren de door de snelheid van de inname volkomen verraste Amerikanen gedwongen hals over kop te vluchten.

Op het plein voor de ambassade speelden zich chaotische taferelen af. Aan beide zijden vielen tientallen doden. Duizenden wanhopige Vietnamezen probeerden een plaatsje te krijgen in de helikopters die vanaf het terrein heen en weer vlogen naar veiliger vliegvelden. Amerikaanse mariniers probeerden de mensen met man en macht buiten de hekken te houden, zonder veel succes.

Het einde van dertig jaar Amerikaanse aanwezigheid in Vietnam voltrok zich op het dak van de kanselarij. Vlak voor zonsopgang klom de Amerikaanse ambassadeur Graham Martin daar met de vlag van de ambassade in zijn hand ijlings in een helikopter. Als laatste van de ruim drie miljoen Amerikanen die in het land hadden gevochten en waarvan er meer dan 58.000 waren gesneuveld.

In de ambassade die in 1968 vlak voor

ringsgebouwen en diplomatieke posten. De drommen toeristen die de aandrang niet kunnen weerstaan om zich hierheen te laten brengen, vergapen zich er met gevoelens van opwinding aan.

■ Saigon

Toen de Amerikaanse ambassadeur zijn hielen had gelicht, werd de stad omgedoopt in Ho Chi Minh City, als eerbetoon aan de grote Vietcong-leider, en werd de bevolking door de Noordvietnamese overwinnaars strak in het gelid gezet. Maar twintig jaar later is deze miljoenen-metropool niet officieel,

het befaamde Tet-offensief als Amerikaans machtsbolwerk in gebruik werd genomen, is twintig jaar later de staatsoliemaatschappij van Vietnam gevestigd. De hekken zijn ook in de nieuwe situatie hermetisch gesloten voor het publiek. Net als in 1975 bevinden zich in de omgeving nog steeds talloze rege-

maar officieus weer Saigon. Tot voor kort was het taboe om het woord Saigon in de mond te nemen, maar iedereen doet het inmiddels weer en op T-shirts staat de naam in vette letters gedrukt.

Oude Franse, koloniale gebouwen worden voorzichtig gerestaureerd. In majestueuze hotels met massagesalons en grote dakterrassen verzamelen zich de Westerse zakenlieden die sinds het begin van de jaren negentig weer binnen mogen. Bars lopen stampvol met de meestal nog alleen pionierende mannen die worden achtervolgd door grote aantallen jonge animeermeisjes. Dag en nacht klinkt rumoer en getoeter.

In de winkels worden voor veel geld Zippo-aanstekers verkocht die de Amerikaanse soldaten hebben achtergelaten. Hun legernummer en naam staan erin gegraveerd. Bijzonder populair zijn de illegale kopieën van Amerikaanse video's en cd's. Ze worden voor slechts enkele gulden openlijk te koop aangeboden. Wie even afdingt heeft voor nog geen rijksdaalder dubbelalbums van de grootste Westerse sterren of complete speelfilms.

■ Feest onder dwang

Toch wordt het leven door de inwoners zelf nog lang niet als een feest ervaren. Ze zijn uiterst vriendelijk en tonen een opvallende vergevingsgezindheid. Maar de onvrede met de eigen omstandigheden is groot. Het grote bevrijdingsfeest werd op 30 april met veel tam-tam en grote parades, maar onder dwang, gevierd. De dagen ervoor en op de dag zelf was iedereen verplicht de rode communistische vlaggen uit te hangen, maar de

volgende morgen waren ze overal al weer verdwenen.

Het grootste deel van de Vietnamezen voelt zich dan ook niet echt bevrijd. Vooral de corrupte en met grote willekeur optredende politie wordt gehaat. Een veteraan van het voormalige Zuidvietnamese leger vertelt na enig aandringen verbitterd, hoe hij na de oorlog gevangen is genomen, in een concentratiekamp is gezet en gemarteld. Al zijn bezittingen zijn hem en zijn familie afgenomen, maar klagen werkt averechts. Hij heeft dan de keus het te accepteren of het land te worden uitgezet. De man loert nog steeds angstig over zijn schouder en oogt zeer gespannen.

Maar ook de veteranen van de zegevierende noordelijke legers klagen. Het leven van de meesten voltrekt zich ver onder het bestaansminimum. "Ik heb twaalf jaar in de jungle gevochten voor de vrijheid van het land," zegt één van hen, "nu verkoop ik soep op straat. En daarmee verdien ik lang niet genoeg om zelf een beetje voedsel te kopen of wat rookertjes."

Maar de Westerse ondernemingen vinden dat ze er niet vroeg genoeg bij kunnen zijn. Ook vele Nederlandse bedrijven zien het zitten in het nieuwe Vietnam, dat de blik na de val van de voormalige Sovjet-Unie noodgedwongen naar buiten moest gaan richten. In 1991 vielen de vaste afzetmarkten in het Oostblok geheel weg en moesten nieuwe partners worden gezocht.

■ Heineken

Het zijn niet de minsten die uit

Nederland naar het door zoveel oorlogen geteisterde land zijn getrokken. Heineken zette er twee jaar geleden als een van de eersten een productiebedrijf op dat het plaatselijk populaire Tiger Beer produceert en verkoopt. De zaken gaan zo goed dat de plannen klaarliggen om de capaciteit te verdubbelen. Het voorbeeld van de biermagnaat is vervolgens ook gevolgd door internationals als Philips, AKZO, Unilever, de handelsonderneming Ceteco, Shell, Stork, de papierfabriek KNPBT, aannemersbedrijven en de accountants van KPMG en Moret Ernst & Young.

Nederland is daarmee een van de belangrijkste Westerse investeerders in het overigens straatarme Vietnam. De top van de beleggers wordt nog gevormd door landen uit de regio, zoals Taiwan, Hong Kong, Singapore, Japan en Australië. Maar daarna scoort Nederland hoog met een inmiddels totaal geïnvesteerd vermogen van ruim 350 miljoen dollar. Na de oude koloniale mogendheid Frankrijk, dat handig oude schulden inzet om nieuwe deals te sluiten, is Nederland zelfs een van de koplopers.

Een goed voorbeeld is de Friese zuivelcoöperatie Frico Domo. Begin dit jaar werd de eerste paal geslagen voor een melkfabriek aan de rand van Saigon. Over enige tijd zal Frico Domo hier vandaan Zuid-Oost Azië van Nederlandse melk voorzien. De investering van 29 miljoen dollar die samen met een lokale partner werd gedaan, getuigde van enige moed. Het Friese bedrijf had al vanaf de jaren vijftig een vestiging in Saigon, maar deze fabriek was na de 'bevrijding' in 1975 genationaliseerd en ondanks verwoede pogingen nooit meer teruggeven.

■ Trade Bridge

Ook de Nederlandse regering hecht waarde aan goede betrekkingen met het land. Vietnam kan als transitie-land rekenen op miljoenen gulden aan ontwikkelingshulp voor de wederopbouw. En niet voor niets bracht minister-president Wim Kok begin juni op doorreis naar China enkele dagen een bezoek aan Hanoi. Daarbij sleepte hij en passant enkele miljoenencontracten voor het Nederlandse bedrijfsleven binnen. Vietnam worden zoveel mogelijkheden toegekend dat de Rotterdamse Kamer van Koophandel er - in navolging van St Petersburg en Sjanghai - een derde 'Trade Bridge' is begonnen. Vijftien kleinere bedrijven die allen leden zijn van de Kamer, betalen samen een kantoor, waarin een speciale representant voor hen contacten legt.

Dat gaat overigens nog met de nodige kinderziekten gepaard. Het Vietnamese regime moet nog duidelijk wennen aan de snelheid van het westerse onderne-

merschap en andersom. De bureaucratische belemmeringen zijn enorm. Handtekeningen onder contracten betekenen weinig, als er niet ook officiële stempels bij staan. Het financiële systeem moet van de grond af worden opgebouwd. De staatsbedrijven, waarmee joint-ventures kunnen worden gesloten, rekken procedures eindeloos. De wetgeving is gammel, althans voor bedrijven die zekerheid zoeken.

"Vietnam heeft van alles nodig en Nederland kan veel inbrengen," zegt de Rotterdamse vertegenwoordiger Jan Jaap Folmer. "Veel dingen liggen ook voor de hand. De Vietnamese overheid redeneert bijvoorbeeld dat de infrastructuur snel moet worden verbeterd om investeerders te trekken. De faam van Nederland op dat gebied is groot, zeker ook als het gaat om waterstaatkundige werken. Sinds de bijna-watersnoodramp begin dit jaar is de positie helemaal ijzersterk. Iedereen in Vietnam kent de dijk

bij Ochten van de televisie. Verder is 75 procent van de bevolking direct in de landbouw werkzaam. Als één land in die sector vermaard is, is het Nederland. Nederland heeft in Vietnam dus wat te zoeken."

■ Lage Lonen

Daarbij is Vietnam niet alleen interessant als afgezetgebied voor Nederlandse produkten, maar ook als uitvalsbasis naar de omliggende regio in Zuid Oost Azië. De lonen liggen er nog uitzonderlijk laag. Het gemiddelde loon per hoofd van de voornamelijk agrarische bevolking is 220 dollar per jaar. In Saigon (800 dollar) en Hanoi (650 dollar) liggen die lonen wel hoger, maar ze zijn in vergelijking met de omliggende landen nog steeds laag.

Folmer schat dat het Nederlandse bedrijfsleven zich in Vietnam zelf op een markt van ongeveer twintig miljoen mensen van de in totaal 74 miljoen inwoners kan richten. "Die zijn bereikbaar voor reclame en marketing en dus voor produkten," zegt hij. "Ondanks alle ogenschijnlijke armoede zit er een ongekend en onbekend potentieel in het land. Vietnam stond vijf jaar geleden op nul, maar veert nu duidelijk op. De jaarlijkse economische groei bedraagt acht procent en gaat naar de tien, terwijl de inflatie beheersbaar is gemaakt."

■ Elke dag de krant lezen

Ondernemen in het land is overigens wel een zaak van lange adem, benadrukt ook Folmer. De bureaucratie remt nog vele ontwikkelingen, maar er wordt hard gewerkt om de belemmeringen op te heffen. Het is daarom noodzaak dagelijks de krant te lezen. Zo snel veranderen wetten en regels. Folmer: "Wie hier iets wil ondernemen moet geduld hebben en grondig te werk gaan. Een paar jaar geleden kwamen hier nogal wat snelle gelukszoekers langs, die dachten in enkele dagen iets te kunnen organiseren. Zo gaat het niet. Men moet bereid zijn serieus in het land te investeren, in geld, maar ook in tijd. Dan liggen er vele mogelijkheden. Er is nog geen eenduidig economisch plan, maar de contouren beginnen zich af te tekenen. En verder kan het land veel bieden. De arbeid is zeer goedkoop en Vietnamezen zijn intelligente mensen die hard werken en relatief goed zijn opgeleid."

De Nederlandse ondernemerszin is bijvoorbeeld zichtbaar in Dalat, waar een Nederlandse boerderij is opgezet van ongeveer dertig hectare. 'Fresh from Dalat', staat op de dozen waarin groenten worden verpakt. Daarin zitten typisch Hollandse produkten als prei, tomaten, komkommers, rode kool, sla en peultjes die hun weg vinden naar hotels in Vietnam en Hongkong. Bijna tweehonderd Vietnamezen bewerken het stuk grond dat in Nederland net groot genoeg zou zijn voor één boer.

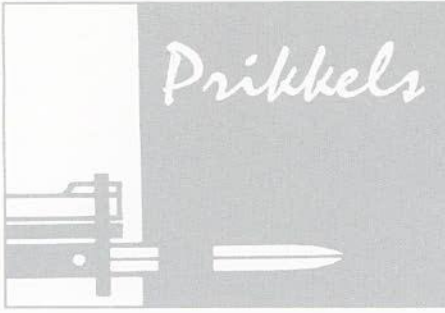
Rien Robijns

OOIT
OPGEVALLEN?

Oorlogsmisdadigers

troeft men

*slechts aan
aan de kant
van de
verliezers*

"U moet weten, ik ben christen en daarom had ik er grote moeite mee deze beslissing te nemen". Dat waren de woorden van een man die de leiding had van een politieteam tot opsporing van de daders van een overval. Het ging om de beslissing om binnen een gemeenschap van Jehova's Getuigen te infiltreren omdat zich daar een vermoedelijke dader zou bevinden.

Deze discussie speelde zich af tijdens de parlementaire enquête naar het functioneren van ons politie-apparaat. Een gereformeerd lid van de commissie vroeg met enige verontwaardiging of het normaal was dat er geïnfiltrerd werd binnen een geloofsgemeenschap. De zaak was zo uitzonderlijk, dat tot een dergelijke handelen was besloten, aldus het verontschuldigende antwoord. De infiltrant had derhalve de strikte opdracht de verdachte niet te benaderen. De afloop verliep als het slot van een spannend jongensboek: de verdachte kwam zelf naar zijn Jehova-broeder-infiltrant toe. Hij vertelde van zijn deelname aan de overval op de Albert Heijn-supermarkt waarbij twee jonge mensen werden vermoord. Op deze wijze had de politie toch geen misbruik gemaakt van de diepere gevoelens van iemand tijdens de uitoefening van zijn geloofsbeleving, volgens de teamleider van het onderzoek.

Wat zijn we toch keurig als het gaat om het binnendringen van een geloofsgemeenschap. Hoe ander ging dat bij een andere "geloofsgemeenschap" (althans dat was het voor velen), n.l. de Communistische Partij van Nederland. Daarbinnen werd jarenlang, zo is nu gebleken, geïnfiltrerd door tientallen agenten van de BVD. Met veel geld, zelfs van de CIA, werd een splitsing binnen die partij veroorzaakt. Bij het bekend worden van dit stukje BVD-geschiedenis werd niemand verontwaardigd anders dan alleen een aantal oud-CP'ners. Geen kamerlid had het voornemen om over deze kwestie schriftelijke vragen te stellen, laat staan de minister verantwoordelijkheid te laten afleggen. Daar was natuurlijk geen enkele eer mee te behalen, vonden de geachte afgevaardigden.

Het infiltreren binnen een geloofsgemeenschap is dus een gevoeliger zaak dan binnen een politieke partij. Daarbij komt dat het ideaal van de toenmalige CPN door de meerderheid als een gevaar werd beschouwd. Dat wettigde hier een dergelijke infiltratie. Het laat echter onverlet dat binnen een democratische samenleving toch met twee maten wordt gemeten. Het resultaat van een geloof in een communistische heilstaat is na honderd jaar duidelijk geworden. Echter in naam van God is door de eeuwen heen ook geschiedenis geschreven die zijn sporen heeft nagelaten.

Cor Out

(ill. tekening Tom)

De oplossing van de puzzel in het oktobernummer luidt als volgt:

- 1-ijskoniijn;
- 2-koekoek;
- 3-noodrem;
- 4-nakomen.

Ooit bij de Sociale Dienst een uitkering aangevraagd?

Hoe was dat toen ze alles van je moesten weten?
 Wie je was, hoe oud, waar geboren?
 Adres? Gehuurd? Van wie?
 Gewerkt? Waar? Wanneer?
 Alleen? Samen met anderen, één ander, duurzaam?
 Geld op de bankrekening? Hoeveel?

Hoe was dat?

- Toen je bewijzen moest overleggen?
- Toen er zoveel gecontroleerd werd?
- Toen je niet vertrouwd werd?

Hoe was dat?
 Wat dacht je?
 "Ik lijk wel een crimineel?"
 "Hoor ik er nog wel bij?"

Hield je het gevoel:
 "Ik heb als nederlander toch recht op deze uitkering?"
 "Ik sta hier omdat ik nergens aan de slag kom? Dat is toch niet mijn schuld?"
 "Ik hoef me hier niet voor te schamen?"

Wat dacht je?
 "Ik ben hier toch niet voor mijn lol?"

Wat vond je?
 "Ik heb een probleem?"
 Of:
 "Ik ben een probleem?"

Steven.

SCHILDERIJEN OP DE SNELWEG

De auto is één van de belangrijkste vervoermiddelen geworden. Dagelijks reizen miljoenen mensen erin over de hele wereld van hot naar her. Je hebt auto's in alle soorten en maten, maar wat opvalt is, dat ze toch allemaal wel op elkaar lijken. Oké, je hebt natuurlijk de superdure exclusieve sportmodellen, maar die zie je heel zelden op de weg. Toch probeert iedere autobezitter zijn of haar auto een persoonlijk tintje te geven. Onderdelenwinkels hebben rekken vol met spoilers, spiegels, stickers, bekleding en ander spul, maar voor sommige mensen gaat dit toch niet ver genoeg...

Piet Wytan uit Nijmegen is zo iemand die het rondrijden van een gewone auto maar niks vindt. Hij heeft een wel héél bijzondere wagen. "Ik heb iets tegen al die eenheidsworst in Nederland. Alles is grijs, rood, groen of blauw en dat is het einde van het verhaal. Zo kwam ik op het idee om mijn auto eens een apart uiterlijk te geven" verduidelijkt Piet. Inderdaad, zijn auto is nou niet bepaald een familie doorsnee wagen: met een airbrush heeft hij kunstig zijn honden levensgroot en levensecht op de zijkanten

en achterkanten aangebracht. De auto zelf heeft hij in een mooie bijpassende kleur geschilderd. Dat was trouwens niet het eerste ontwerp; voordat hij zijn favoriete honden erop aanbracht, sierden een woest kijkende Viking en een roedel wolven de flanken van zijn kar. Ook een schilderij op de motorkap van een auto van een levensgrote blondine die is opgesloten in een ijskristal is van zijn hand. Op een andere motorkap staat een indrukwekkend sneeuwluipaard afgebeeld.

Met zulke ontwerpen heeft hij prijzen gewonnen. Op een kast in de woonkamer staan een paar kloeke bekers als bewijs van zijn kunnen. "Deze eerste prijsbeker heb ik nog op een show in Luxemburg gewonnen, met een airbrushtekening van een ijslandschap op een motorkap." zegt Piet niet zonder trots.

Voor liefhebbers van zulke bijzondere wagens worden er namelijk regelmatig shows gehouden, in Duitsland, Luxemburg maar ook in Nederland. In Maarsseveen komen de auto's bij elkaar die zijn omgetoverd in rijdende schilderijen. Dan volgt een keuring door een deskundige jury. "Daar komen de klassieke auto's, maar ook de auto's met special paint en aparte kleuren, allemaal met airbrush beschilderd." aldus Piet.

■ Airbrushtechniek

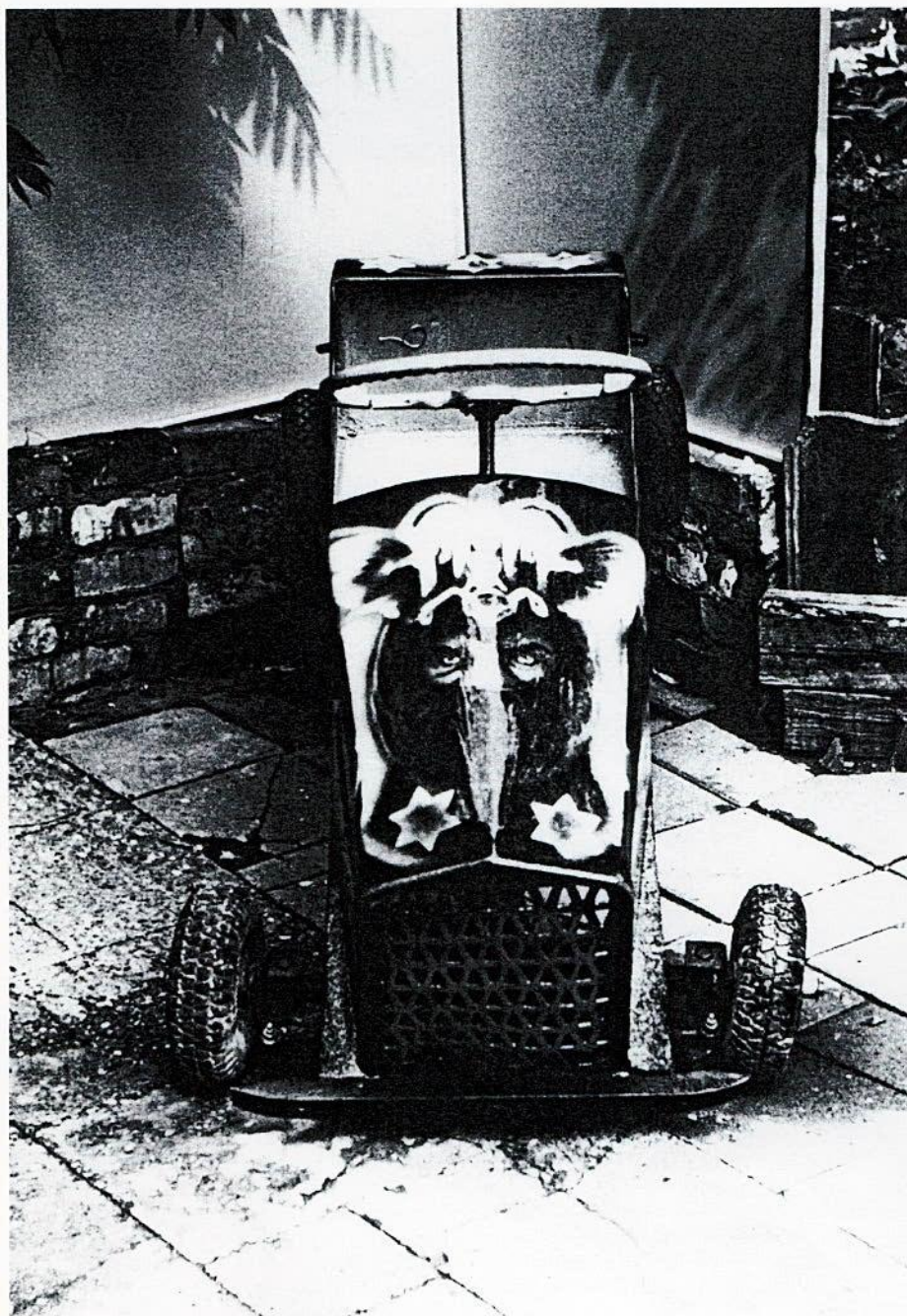
Het werken met een airbrush is een vak apart. "Je moet minimaal minstens een jaar oefenen om het een beetje onder de knie te krijgen. Als je pas begint dan wordt je geleerd om alles af te plakken, maskeren heet dat. Maar een rolletje friskfilm, spul waarmee je dus afplakt, kost een kapitaal. Je kan het ook maar één keer gebruiken en dan moet je het weggooien. Ik zelf gebruik gewoon patroontekeningpapier, dat is veel goedkoper en meer heb ik niet nodig. Je kan ook maskertape gebruiken, dat plakt heel licht aan één kant. Dan snij je de omtrekken van je ontwerp met een scalpelmessje eruit. Je moet wel heel voorzichtig snijden. Snij je verkeerd, dan zit je met een kras op de tekening." vertelt Piet. Er zijn ook verschillen in het type air-

brush. "Ik werk met een double-action-spuit. Je hebt ook een single-actionspuit. Bij een single-actionspuit druk je op de knop van de airbrush, en met de lucht komt de verf mee. Met een double-actionspuit druk je op een knop, en er komt alleen lucht. Als je de trekker op de airbrush naar achteren haalt, komt er ook verf uit. De kunst is om het zo te doseren dat je een streepje van een millimeter kan maken." Volgens Piet is dit nog niet alles, want: "de afstand die je houdt ten opzichte van je werkstuk is belangrijk. Dat is een zaak van gevoel." Volgens Piet is ook de soort verf die in de airbrush zit, belangrijk voor het resultaat: "Inkt waaiert meer uit omdat het door water gedragen wordt. Met verf heb je minder verstuiving omdat er geen waterdeeltjes inzitten." Voor het inkleuren van grote vlakken gebruikt Piet een bovenbekerspuit. De kleine vlakken en de details worden met de airbrush geschilderd.

Het belangrijkste is volgens hem hoe de airbrush wordt vastgehouden: "Je moet je airbrush zo hanteren dat je pols stijf blijft. Je pols moet het verlengstuk van je armen worden. Eigenlijk moet je de airbrush vasthouden zoals de Chinezen hun penseel vasthouden."

■ Inspiratie

Inspiratie krijgt Piet vanzelf, en door het kijken naar science-fiction films. "Films zoals Stargate en Star Trek, die vind ik mooi om te zien, en er zit ook een goed verhaal in. Er blijft altijd wel wat van hangen wat later weer ergens voor te gebruiken is. Ik ga aan de slag als er wat in me opkomt en als ik er zin in heb. Soms zit het gewoon een tijdje op slot in mijn hoofd, dan wacht ik gewoon weer op een goed idee. Ik wordt wel steeds kritischer op mezelf. Dan stop ik gewoon even een tijdje. Dan heb ik een lamme

hand, mijn rug gaat zeer doen en mijn ogen prikken. Dan komt er een moment dat ik het weer leuk vind en dan ga ik weer aan de slag." Vroeger maakte hij ook nog wel eens een schilderij voor anderen. Zijn ontwerpen sieren spoilers van vrachtwagens op, maar ook een trekker en een zeepkist moesten eraan geloven. "Nu doe ik dat niet meer, er gaat zoveel tijd inzitten, en het moet wel leuk blijven. Ach, in Amerika zou je ervan kunnen leven, hier in Nederland hebben de mensen er toch vaak geen geld voor over." Zijn moeilijkste klus was de tank van een motor. "Die kerel had die tank zelf gemaakt, in de vorm van een doodskist. Hij had er een groot kruis opgelast. Daar had ik wel moeite mee, want het oppervlakte was al zo klein. Daar ben ik dus een maand mee bezig geweest, iedere keer als ik niet tevreden was, schuurde ik het hele zaakje weer af en begon ik opnieuw."

Volgens Piet wordt er in het wereldje van de airbrush artiesten ook flink afgekeken. "Een keer zag ik op een show in een mapje van een kerel een foto van mijn auto! Nou, daar baalde ik zo van dat ik thuis de schuurmachine op mijn kar heb gezet, en er meteen iets anders op geschilderd heb. Wat je ook vaak ziet is schilderijen van naakte vrouwen die op een boomstam liggen. Dan staan de borsten ook nog omhoog, dat klopt dus helemaal niet."

Ook de bekende airbrush kunstenaars worden nog wel eens nageaapt: "Boris Vallejo, dat is een hele bekende. Hij wordt ontzettend veel gejat. Op een show dan heb ik wel eens dat ik denk: dat is een Vallejo. Ach, het is niet erg. Als je pikt, moet je ook van de beste pikken."

Theo Paymans

VERRASSING

Nederlanders - zeker ook nog na al dat gedoe over Dutchbat - er helemaal geen heil meer in zouden zien. Maar niets is minder waar.

De politici, die zich in het debat in de Tweede Kamer voorgenomen hadden de Nederlandse bijdragen in ex-Joegoslavië ter discussie te stellen en dat mede op basis van de overtuiging dat de meerderheid van het volk - en ook van hun kiezers - dat ook zou willen, slaan de plank flink mis. Zelfs Bolkestein, die vóór verdwijnen uit ex-Joegoslavië is, zal verrast zijn geweest door de mededeling dat de meerderheid van zijn partijaanhang anders denkt dan hij zelf en voorstander is van verdere deelname aan vredesoperaties in ex-Joegoslavië.

Een verklaring voor dit opmerkelijk onderzoeksresultaat is wellicht dat Nederlanders - en dat blijkt ook uit onderzoek - als het gaat om geweldsaanwending door onze krijgsmacht, het beschermen van de mensenrechten al een aantal jaren bovenaan zetten, vervolgens komt de internationale rechtsorde en daarna pas het verdedigen van het eigen vaderland. Natuurlijk zijn wij geschrokken van het onvermogen de Moslims in Srebrenica te beschermen. Maar na de schrik daarover heeft ons wij-gevoel het gewonnen. Die zogenaamde, ons ook door de media aangeprete nederlaag, was niet aan ons te wijten en leidde al spoedig tot een tegenovergestelde reactie. Ons na-

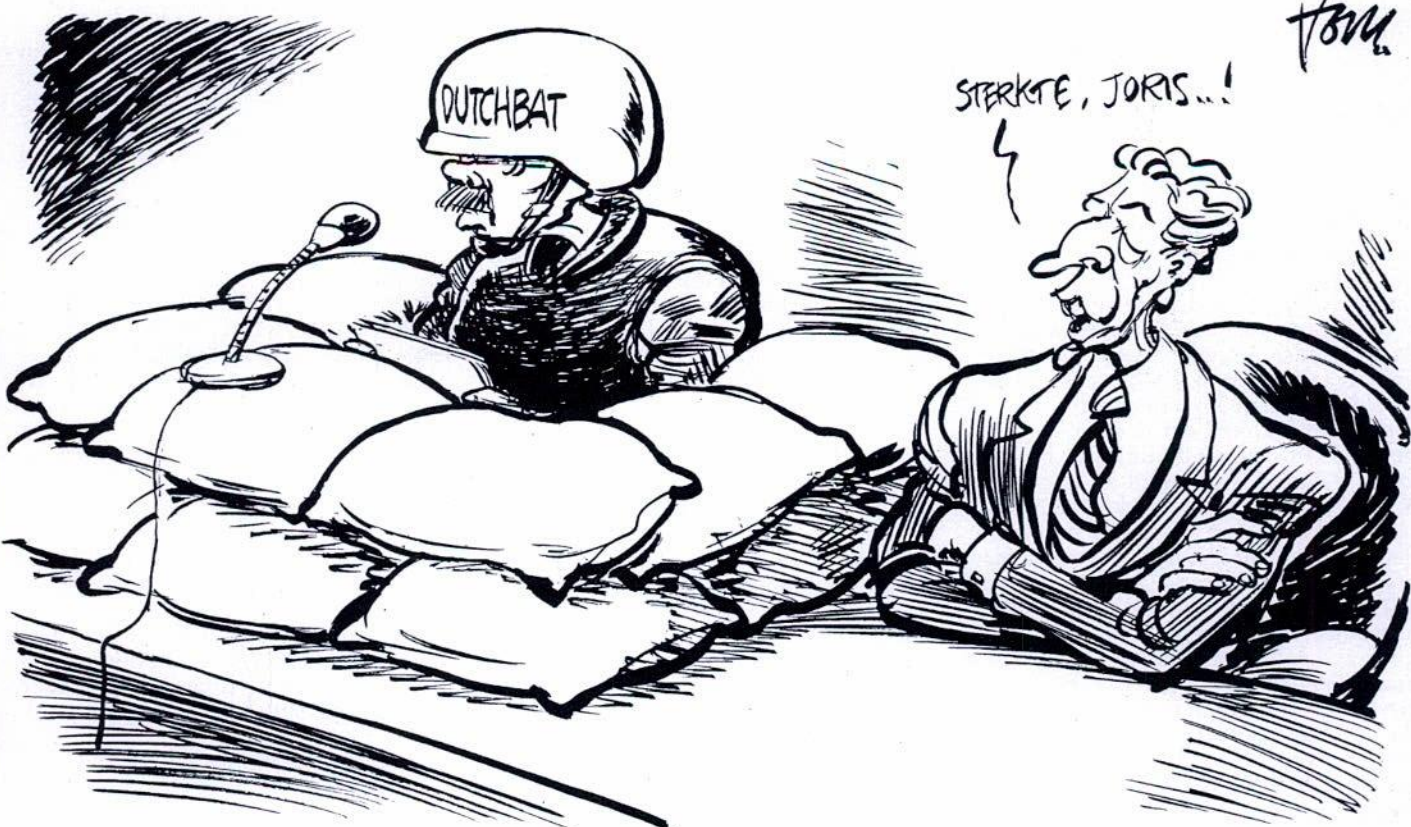
tionaal wij-gevoel heeft die zogenaamde nederlaag geherformuleerd of beter weer teruggebracht tot een - gezien de omstandigheden - zeer redelijke prestatie. Tussen haakjes: ook als wij van Duitsland een keer met voetballen verliezen, betekent dat niet dat wij ons voornemen nooit meer tegen Duitsland een wedstrijd te spelen: de volgende keer - zo hopen en verwachten we - zullen we de overwinning smaken.

Het Nederlandse publiek heeft zich niet al teveel van politici en massamedia aangetrokken, zijn grondhouding: "Mensenrechten en internationale rechtsorde dienen bevorderd te worden", bleek niet duurzaam door het incident Srebrenica en de berichtgeving daarover aangetast. De uitslag van het onderzoek zal de regering en met name de ministers Voorhoeve en Pronk goed uitkomen. Wat jammer nu voor de heer Bolkestein, die zich overigens wel mag verheugen over een andere uitkomst van het onderzoek: de VVD is de grootste partij geworden en staat met 22% boven de PvdA, die 18% scoorde en de CDA, die met 17% derde is. Het onderzoek beantwoordt niet de vraag of het VVD-resultaat aan een politieke grondhouding of een incidentele bevestiging van een deel van het Nederlands electoraat te danken is. Daarnaar kunt U gissen; ik denk daar het mijne van en daar mag U óók naar gissen.

Leon Wecke

Uit diverse opiniepeilingen is de laatste tijd gebleken dat het Nederlandse volk een toenemende afkeer heeft van het nog langer handhaven van Nederlandse troepen in ex-Joegoslavië. Zo liet onderzoek van de 'Stichting Maatschappij en Krijgsmacht' zien dat eind 1993 nog 68% van de Nederlanders voor 'blijven in ex-Joegoslavië' was. Eind vorig jaar was dat percentage 41% en aan de vooravond van de val van Srebrenica nam het verder af tot 36%. Het percentage voorstanders van vertrekken was toen volgens een RTL/Intromart-enquête 57%. Vierenzestig procent achtte het onaanvaardbaar dat er nog meer Nederlanders om het leven zouden komen bij pogingen om de Moslimbevolking te beschermen.

En nu de verrassing: uit onderzoek van het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken en de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht bleek, zoals onlangs in 'Brandpunt' vermeld, dat 62% van de Nederlanders nu voor deelname van Nederland aan VN-operaties in ex-Joegoslavië is. En dat is wel zeer verrassend. Men zou denken dat die

(ill. tek. tom)

KOMEDIE NINE MONTHS:

lachen met Hugh Grant

Dit keer gaan we eens lekker keten met Englands enfant terrible, Hugh Grant. De Britse, timide acteur bleek met zijn rol in 'Four Weddings and a Funeral' zo goed te scoren bij de Amerikanen, dat niemand minder dan Chris Columbus (die miljoenen verdiende met o.a. 'Home Alone' en 'Mrs. Doubtfire') hem vroeg voor NINE MONTHS. In deze film doet Grant alles wat er van hem wordt verwacht: stuntelen, vertederen, zich zeer Engels gedragen, en aan het slot loopt hij gedwee in het gareel waar Amerikanen een man nu eenmaal graag in zien.

Hugh Grant en Julianne Moore in *Nine Months*

Nine Months bleek in Amerika een gigantisch succes. Nu had de film ook een voorgeschiedenis waar elke publiciteitsmanager van zou watertanden. Want die schuchtere, om niet te zeggen klunzige, Grant pikte een week voor de Amerikaanse première een prostituee van straat op en werd korte tijd later met de dame in kwestie (van wie zelfs even werd beweerd dat ze eigenlijk een heer was) betrapt in zijn auto. En dan komt je hoofd, van voren en van opzij, in de krant. Want oppikken mag dan nog net, als je de rest maar achter je eigen voordeur of in je eigen hotelkamer afwikkelt. Hollywood smulde, Grant maakte snel een boetvaardige tour langs alle talkshows waar hij maar voor werd gevraagd, om min of meer zijn excuses aan te bieden en dat deed hij nou weer zo leuk, onhandig, ja bijna stuntelig, dat de Amerikanen hem zijn misstap royaal vergaven..... En toen kort daarop *Nine Months* in première ging, was het leed geleden. Er werden nog veel be-

spiegelingen aan de affaire gewijd. Een columnist ging zelfs zover te suggereren dat Grant de Amerikanen in feite een dienst had bewezen met zijn ongelukkige stunt, want dat het ontzag, dat Amerikanen altijd voor Engelsen hadden gehad, nu enigszins was afgenomen, aangezien zelfs Hugh Grant een gewone jongen met normale driften bleek te zijn. Enfin, Grant mag blijven en daar gaat het hem toch maar om. Want succes in Amerika betekent heel veel geld.

Grant heeft inmiddels in Londen zijn eigen produktie maatschappij opgericht. In de eerste film die de maatschappij zal maken, speelt Grant de hoofdrol met aan zijn zijde zijn verloofde Elisabeth Hershey, die aanvankelijk niet echt gelukkig was met de manier waarop haar wederhelft in de publiciteit was gekomen, ook al beweert Grant in interviews dat hij 'doodsbang' van Hershey is, en dat hun relatie meer lijkt op de verhou-

ding tussen een broer en zijn zuster. Hugh Grant lijkt al met al, in plaats van de timide sukkel die hij zo vaak speelt, een uitgekookte wilde jongen die precies weet hoe hij het publiek en de media moet bespelen.

Maar al is *Nine Months* een uitgesproken Amerikaans verlopend verhaal (in tegenstelling tot 'Four Weddings' die alle kenmerken van een Engelse komedie in zich droeg) Grant schittert wel. Hij speelt een zeer welgestelde yup met een prima leventje, een mooie vriendin en een rode Porsche om hem van A naar B te vervoeren. Juist als hij zit te bespiegelen dat kinderen wat hem betreft altijd achterwege zouden mogen blijven, vertelt de vriendin dat ze zwanger is. Een botsing is het gevolg, waar zowel de auto als de bestuurder enigszins gehavend uit te voorschijn komen, de laatste vooral mentaal.

Maar de vrouw heeft haar zinnen op een kind gezet, dus veel keus is er niet. De vader in spé gedraagt zich echter zo weinig hoffelijk, dat hij op een dag de flat verlaten aantreft. Pas dan beseft hij natuurlijk wat hij heeft gedaan. Na veel vijven en zessen, en op voorspraak van het kinderrijke maar hartelijke gezinnetje waar zijn vrouw inmiddels vriendschap mee heeft gesloten, komt zijn geliefde toch terug. Dan heeft hij zijn sportkar inmiddels ingeruild voor een degelijke gezinswagen, en natuurlijk trouwt hij ook nog op de valreep, zodat de baby bij een fatsoenlijk stel ouders in de wieg komt te liggen. De bevalling zelf is een staaltje eigentijdse slapstick zoals dat de laatste tijd niet vaak meer is vertoond, met Robin Williams als gynaecoloog die vroeger in Rusland veertars was...

Beetje braaf dus eigenlijk, maar wel vakwerk tot in de puntjes. Grant is prima op dreef als de yup die zich nog net bekeert, en Julianne Moore is al even leuk als zijn geplaagde vriendin. Tom Arnold en Joan Cusack zorgen in de rollen van het bevriende stel voor de nodige komische noten, en het script houdt een prima balans tussen ernst en humor. De echte Grant-fan zal een beetje heimwee houden naar zijn vroegere werk, maar voor *Nine Months* hoeft de acteur zich toch bepaald niet te schamen. En al doet het geheel zeer Amerikaans aan, de film is een remake van een Frans origineel.

Leonore van Opzeeland

Film in 't kort

DOLORES CLAIBORNE

De meesten van u zullen Stephen King kennen van zijn fantasie-rijke, vaak verfilmde horrorverhalen. Maar King schrijft ook uitstekende psychologische thrillers. 'Misery' was er een voorbeeld van, en 'The Shawshank Redemption'. Deze maand komt daar Dolores Claiborne bij, met opnieuw Kathy Bates, de actrice, die voor haar aandeel in 'Misery' een oscar kreeg, in de hoofdrol. King concentreert zich ditmaal op een gezin dat volledig overhoop wordt gegooid door de vader, een zuiplap die

Kathy Bates in Dolores Claiborne

zijn vrouw slaat en ook niet van zijn opgroeiende dochttertje kan afblijven. Als de man op een dag dood wordt aangehouden, valt de verdenking op zijn echtgenote, Dolores, maar de politie kan niets bewijzen. Jaren later, als de dochter volwassen is en een succesvolle baan heeft, wordt ze naar huis geroepen. Er is opnieuw een dode gevallen onder verdachte omstandigheden: de werkgeefster van haar moeder. Pas dan komt het kind, dat volledig van haar moeder vreemd is geraakt, achter de waarheid omtrent haar vader. Lekker diep graven in de ziel van al die getraumatiseerde vrouwen, dat kun je King wel toevertrouwen. Mooie rollen van o.a. Judy Parfitt en Jennifer Jason Leigh, maar Kathy Bates gaat weer met de eer strijken. Regie voerde Taylor Hackford, ook niet de eerste de beste.

DER BEWEGTE MANN

Het lijkt wel of er in Duitsland sinds de dood van Fassbinder nauwelijks meer films worden gemaakt. De laatste die ik van onze Oosterburen zag, de vermakelijke meidenfilm 'Abgeschminkt', dateert toch ook al weer van zo'n jaar geleden. Maar deze maand kunnen we genieten van *Der Bewegte Mann*. In Duitsland zelf gingen er al 6 miljoen mensen kijken, en dat is zelfs voor zo'n groot land toch uitzonderlijk. Nu zegt

Der bewegte Mann

dat succes ook wel iets over de mentaliteit aldaar, want de film is vermakelijk op een tamelijk simpele manier, over een onderwerp waar we hier inmiddels al heel normaal over doen. Maar goed, alles wat kan bijdragen tot beter begrip voor minderheidsgroepen is meegenomen, zullen we maar denken. Heel in 't kort komt het er op neer dat een zeer macho jongen, die zijn vriendin voortdurend bedondert, eindelijk door haar de deur uit wordt geknikkerd. Na veel gezocht blijkt hij alleen onderdak te kunnen vinden bij twee homofielen. Die likkebaarden bij zo'n buitenkansje, maar de macho heeft spijt dat hij zijn meisje kwijt is. Hilarische verwickelingen en zwaar aangezette typering vormen de body van het verhaal, maar de ondertoon is redelijk sympathiek. Duidelijk wordt echter wel, dat het Duitse gevoel voor humor heel veel verschilt van dat van bijvoorbeeld de Britten...

COLPO DI LUNA

Een gevoelige Italiaanse productie waarin zowaar ook nog twee landgenoten optreden, is *Colpo Di Luna* van de debuterende regisseur Alberto Simone, die ook het script schreef. Centraal staat

Johan Leysen in Colpo di Luna

een kamergeleerde, sterrenkundige Lorenzo, die denkt dat zijn werk van levensbelang is voor de wereld. Als hij zijn ouderlijk huis op Sicilië wil verkopen, moet het dak eerst gerepareerd worden. Hij laat de enig beschikbare aannemer, Salvatore, komen. De oude man blijkt een filosoof, die er bovendien een tweede leven op na houdt: hij maakt deel uit van een soort woongemeenschap van geestelijk gestoorde, waar zijn eigen zoon ook wordt verpleegd. Door de humane sfeer in de commune krijgt de astronoom opeens een heel andere kijk op de wereld en vooral op zijn eigen, nogal bloedeloze bestaan. Johan Leysen speelt de psychiater van het centrum, Jim van der Woude is schitterend als de gestoorde zoon van aannemer Nino Manfredi.

MAKAROV

Uit Rusland komt de zeer actuele tragikomedie *Makarov*, waarvan de symboliek niemand kan ontgaan. Makarov is een dichter die veel succes had tijdens het communisme. Maar sinds de muur is

Makarov

gevallen, is er veel veranderd. De mensen lijken geen aandacht meer te hebben voor poëzie. Op straat is het onveilig, dat ondervindt Makarov aan den lijve. Als hem dan ook op een avond een revolver wordt aangeboden, een echte Makarov nog wel, geeft hij toe aan een opwelling en koopt het ding van het geld van zijn laatste dichtbundel. Het feit dat dit (verboden) wapen dezelfde naam draagt als de dichter geeft al aan tussen welke twee uitersten de man, en met hem heel Rusland, wordt heen en weer geslingerd. Eenmaal thuis, zoekt hij een goede schuilplaats voor zijn aanwinst. Maar gaandeweg raakt hij zo geobseedeerd door het machtsgevoel dat het ding hem geeft, dat hij steeds meer begint te veranderen. Zijn lieve vrouw kan hem niet meer bereiken, en hij raakt ook steeds meer van zichzelf vervreemd... Hoewel Makarov geen zwaarwichtig verhaal is, en veel humoristische momenten kent, word je van wat de film te zeggen heeft, toch niet echt vrolijk.

LvO

DEFENSIE - DEELTIJD - ATV??

*It giet der mei de fioele yn en
it moat der mei de knyptange wer út!*

(Fries gezegde)

Het arbeidsvoorwaarden overleg (AO) 1996 is een overleg met lange adem. Zij die het op de voet volgen en er direct of indirect bij betrokken zijn, weten van de hoed en de rand. De grote (zwijgende) meerderheid van het defensiepersoneel laat het aan zich voorbij gaan en/of toont totaal geen interesse. Komen de arbeidsvoorwaarden eens ter sprake tijdens één der vele koffiepauzes, dan blijkt 'men' nog steeds van mening te zijn dat Hans Dijkstal, Minister van Binnenlandse Zaken het voor het zeggen heeft. Ze laten, tussen neus en lippen door, weten dat ze het wel eens zijn met de al of niet voorgestelde arbeidstijdverkorting. Niet omdat dit banen zou opleveren, maar gewoon: "Weer 11 tot 12 dagen vrij!"

■ Sector Overleg....

Minister Hans Dijkstal heeft het voor het Defensiepersoneel niet voor het zeggen. Het ingevoerde sectoroverleg is een vorm van overleg waarin in acht sectoren het overleg gevoerd wordt met de voor deze sectoren verantwoordelijke bewindslieden, werkgevers of ambtena-

ren. Het is een uitgewerkt idee van wijlen Minister Ien Dales. Dat de ene sector zijn AV-overleg al heeft afgesloten met een voor die sector al of niet goed pakket arbeidsvoorwaarden, wil dan ook niet zeggen dat andere sectoren ook zo snel zijn.

De moeilijkheden waren al zichtbaar bij de instelling van het 'paarse kabinet'.

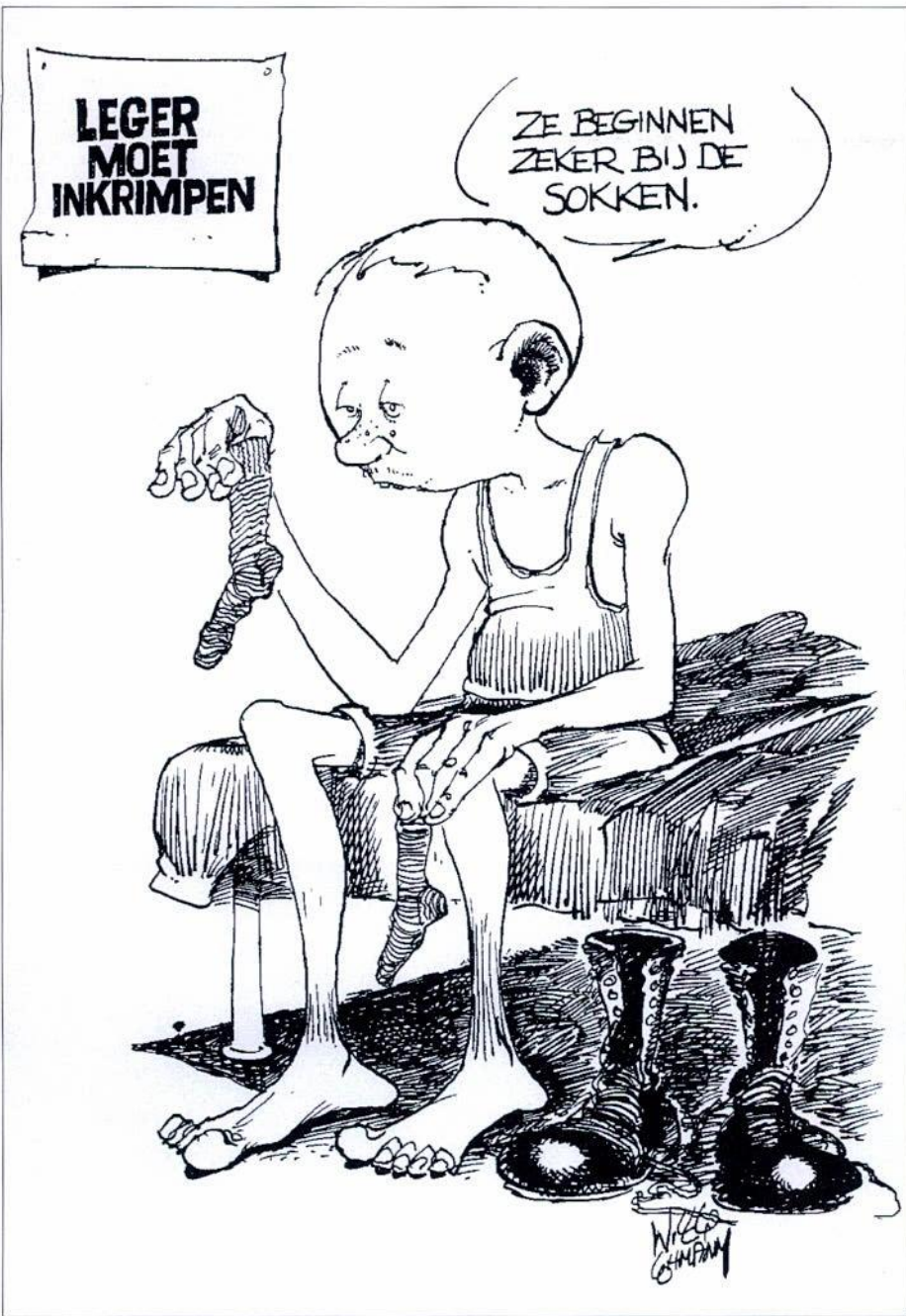
Het regeerakkoord liet al zien dat de overheid als werkgever met lege handen naar de onderhandelingstafel zou komen. Minder werk, minder sociale zekerheid en geen geld voor salarisverhoging. Minister-president Wim Kok stelde zelfs minder dan 0% voor. De ambtenaar moest zelf geld meenemen. Geen wonder, de werkgever is hier ook wetgever en de bezuinigingen zouden van 0,3 miljard in 1995 oplopen tot 1,8 miljard in 1998.

Het vreemde is echter, dat het voeren van 'open en reëel overleg' en het vastleggen van arbeidsvoorwaarden in het regeerakkoord natuurlijk niet samen gaan. Bij het overleg tussen overheids-werkgevers en de Centrales van Overheidspersoneel is het budgetrecht van de Tweede Kamer een moeilijk te nemen hindernis. Uitlatingen van Kabinet en Parlement hebben een storende invloed op het proces van 'open en reëel overleg'.

■ Instroom en uitstroom...

Los van deze toch wel grote 'onderhandelingsproblemen' staat het groot aantal werklozen. Binnen de overlegsectoren wordt hier serieus over gesproken, zo ook bij Defensie. Defensie zit nog steeds met het probleem van de overtolligheid. De Centrales hebben eerder dit jaar een pleidooi gehouden voor een evenwichtige opbouw van de Defensie-organisatie. Wil Defensie dit waar maken, dan dient er een gegarandeerde instroom van nieuwe militairen plaats te vinden. Houdt Defensie het overtollig personeel langer binnen haar organisatie, dan wordt de instroom beperkt. Stoot zij de overtollige personeelsleden de Defensie-organisatie uit, dan zal het leger van werklozen groeien. Zeker nu Staatssecretaris Gmelich Meijling laat weten, niet de ouderen kwijt te willen maar zich te willen richten op de jongeren...? Het standpunt van de Centrales is dan ook dat zij, al of niet tijdelijk, de werkgelegenheid voor Defensie willen behouden. Zij zien het als instrument om zodoende de bedoelde werkloosheid op afstand te houden. Herverdeling van arbeid gedurende de reorganisatieperiode; specifieke maatregelen op specifieke onderdelen voor een beperkte periode. De Minister, voor hem de heer B.H.J.J. Völkers (Directeur Arbeidsvoorwaarden Beleid) merkte naar aanleiding hiervan op, dat het maken van afspraken over werken in deeltijd voor burger-defensiepersoneel eenvoudiger is dan voor het militair personeel. Defensie zal in ieder geval een studie doen omtrent dit geheel.

■ Geen deeltijd...

Leuk voor de heer Völkers om dat toe te zeggen maar hij kan zich de moeite besparen. Deeltijdfuncties defensiewijd zijn niet mogelijk. Indien het toch zou worden overwogen dan zou de hele Defensieorganisatie moeten worden omgevormd tot een soort "twee leger systeem". Eén voor de zuiver nationale sector met deeltijd en één internationaal inzetbaar zonder deeltijd. Heden ten dage kan de militair die in deeltijd wil werken een verzoek indienen bij de Minister. De kans dat het positief wordt gehonoreerd is echter gering. De Koninklijke Landmacht heeft bijvoorbeeld 150 functies aangemerkt als deeltijdfunctie. Maar daar zijn wel een paar randvoorwaarden aan verbonden.

1. In beginsel alleen functies waaraan ten hoogste de rang van majoor is verbonden.
2. De eenheid waarbij de functie voorkomt, mag niet behoren tot een internationale staf of vredesmacht.

3. De eenheid waarbij de deeltijdfunctie voorkomt mag niet behoren tot het ressort van het 1e Legerkorps.

Voldoet de militair aan deze randvoorwaarden, dan kan hij in deeltijd gaan werken. Helaas, als de militair van functie verandert houdt het recht op deeltijd op. De kans dat hij dan weer een deeltijdfunctie krijgt is gering. Tevens moet er rekening worden gehouden met militaire oefeningen en uitzendingen. Wordt de militair voor uitzending aangewezen dan verandert zijn deeltijdfunctie op staande voet in een '24-uurs-functie'. Het inzetbaarheids-criterium van de Prioriteitennota houdt in, dat alle militairen inzetbaar moeten zijn.

De Centrales zien wel in dat het vergroten van het aantal deeltijdfuncties ten goede komt aan de werkgelegenheid. De wens van het Defensiepersoneel om te komen tot deeltijdfuncties zal hieraan ook debet zijn, maar gemeten is dit niet.

Ook zien de Centrales wel in dat het niet wenselijk is om in de Sector Defensie voor het militair personeel te streven naar meer deeltijdfuncties. Stelt u zich even voor, de militair in een deeltijdfunctie weet "voor geen meter" hoe lang hij in deze functie zijn deeltijd kan uitvoeren. Misschien twee weken, een maand, een half jaar? Daarop moet hij dan zijn sociale leven afstemmen? Voor burgers bij Defensie is het wel uitvoerbaar, aangezien die niet vallen onder het inzetbaarheids/uitzendbaarheids-criterium. Maar ja, het Parlement en de Tweede Kamer beslissen.

■ Geen ArbeidsTijdVerkorting....

Wordt dit probleem in het zelfde koffiepraatje uitgelegd dan klinkt er altijd de opmerking dat er dan maar ATV gegeven moet worden. Ook dat is onderwerp van gesprek in het Sector Overleg Defensie. Als de ontwikkelingen bij de andere zeven sectoren geïnventariseerd worden, ontkom je niet aan de gedachte om binnen de Sector Defensie het ATV-gegeven als arbeidsvoorwaarde in het overleg te projecteren. De vraag die gesteld kan worden is dan ook: "Past verdere ATV binnen een moderne krijgsmacht?" Indien het antwoord "Ja" zou zijn, hoe vul je dat dan in?

ATV is een beladen begrip. De eerste golf van ATV-dagen die de teruggang van 40 naar een 38-urige werkweek begeleidde, heeft alleen maar verhoging van werkdruk opgeleverd, inleveren van wedde en geen collegae erbij. Niet iedereen die de ATV-ronde in 1985 heeft meegemaakt was even enthousiast. Toen speelde het motief van meer vrije tijd een belangrijke rol. Zo belangrijk zelfs dat de verlofbergen (inclusief de VROB-uren) groeiden en ook dit een onderwerp van overleg werd! De Minister (voor hem Völkers) wil nog steeds komen tot een afkoop-systeem.

Het staat interessant tegenover collegae om je even terloops te laten ontvallen dat je nog 100 verlofdagen hebt. Niet iets om trots op te zijn, niet voor de bezitter van die dagen maar ook niet voor de verlof verlenende bevoegde autoriteit die zijn personeel niet laat recupereren. De regels (AMAR en MP-bundels) zijn hier duidelijk over!!

■ Te veel verlof????

Gezien het verlofprobleem kun je je terecht afvragen of de militair in de praktijk meer vrije tijd krijgt. Uit onderzoek blijkt dat het grootste deel van de militairen problemen heeft met het opnemen van zijn vrije dagen. De hoeveelheid werk en het tekort aan personeel laat het niet toe. Om dan toch je ATV op te nemen, wordt als oncollegiaal gezien. Meestal wordt het verschoven naar een minder produktieve periode (tussen Kerst en Nieuwjaar). Mocht er toch besloten worden ATV toe te kennen dan moet de eerste voorwaarde zijn dat deze ATV-dagen/uren opgenomen moeten kunnen worden. Een regelmatig

ge spreiding over het jaar heeft, in het licht van de herbezetting, de voorkeur.

De Minister van Defensie (Völkers) heeft toegezegd, op basis van het regeerakkoord, vormen van ATV te willen doorvoeren. Zuiver vanuit het oogpunt van bezuinigingen. ATV kan nog zo wenselijk of noodzakelijk zijn, het moet wel door de werkenden worden betaald. Uitgaande van de huidige 38-urige werkweek die dan een 36 urige werkweek moet worden, kost dat 5,25% wedde!!! U levert 5,25% wedde in en gaat hiervoor 2 uur per week minder werken. In principe werken we 5,25% per week minder en deze vrijkomende uren moeten door ander, nieuw binnenkomend Defensiepersoneel, worden ingevuld. Deze brengen ook loonkosten met zich mee. Indien er voor 100% herbezetting zou zijn, levert dit de Overheid niet veel op, maar minder dan 100% herbezetting verlaagt de loonkosten. Dit houdt in dat de arbeidsdruk toeneemt wat weer een drukkend effect heeft op het ziekteverzuim. Al met al: 5,25% wedde ingeleverd, meer werk en de aan het eind van het jaar "opge-

bouwde" verlofdagen worden tegen een laag tarief afgekocht!! Bedankt.

■ Sabbatical leave...

Een ander geluid dat soms nog wel eens te horen is op de werkvloer is het zogenaamde 'Sabbatical leave'. Hier worden de ATV-dagen/uren gedurende een bepaalde periode opgespaard. Bijvoorbeeld over een periode van vier jaar, waarna in het vijfde jaar de dagen in één keer worden opgenomen. Toegegeven, de noodzaak tot herbezetting is bij deze variant groter (niet erg groot). Vier maal 24 dagen is 96 dagen is goed drie maanden verlof. Indien de hele krijgsmacht het vijfde jaar drie maanden met verlof moet, zijn de problemen niet te overzien. Nu zullen ze bij Defensie wel denken: "laat ze maar sparen, jaren lang. Kunnen ze uiteindelijk eerder met UKW". Even rekenen: 24 dagen ATV per jaar, 35 jaar dienen is $24 \times 35 = 840$ dagen vrij. Dat is pakweg 3 jaar eerder met UKW (van je eigen 5,25% minder wedde over die 35 jaar). Als je dan eindelijk zover bent zul je zien dat het Parlement en Tweede

Kamer weer anders hebben beslist en ligt de UKW-leeftijd op 58 jaar. Hebben we eindelijk een betalingssysteem voor de VUT gevonden, willen ze de VUT geheel afschaffen. Het moet een flexibele pensionering of een GUT (Geleidelijke Uittreding) worden. Wat wel gezegd moet worden is dat, indien de ATV bij Defensie niet te realiseren is, er behoefte bestaat aan compenserende maatregelen. Wat voor vorm die zullen krijgen (generieke weddeverhoging?) is nog niet te overzien. Eerst de ATV-studie van Völkers maar afwachten.

Zolang het Parlement en de Tweede Kamer nog beslissen hoe groot de krijgsmacht dient te zijn, en wij 'open en reëel' mogen onderhandelen, zullen de politieke besluitvormers onze ingeleverde loonruimte in dank aannemen en de Krijgsmacht nog kleiner doen worden.

Pieter F. W. de Jager.

FOTO GERARD VAN ERKELENS

Boeken

Algerije

De enige tijd geleden verschenen roman *Geschonden blik*, van de Algerijnse auteur Rabah Belamri, geeft een goed beeld van de chaos en het geweld net voor en na de onafhankelijkheid in Algerije (1962). In deze voor-malige Franse kolonie woedde jarenlang een verbeterd onafhankelijkheidsstrijd waarbij, over en weer, de meest verschrikkelijke gruwelijkheden werden begaan.

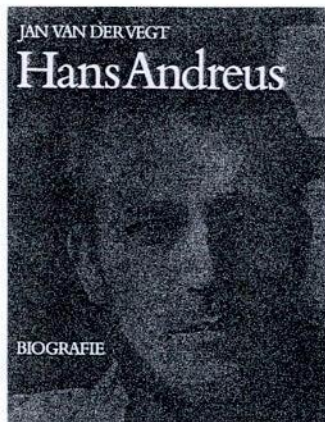
Rabah Belamri *Geschonden blik*

Tegen deze achtergrond plaatst Belamri de hoofdpersoon van deze roman, de vijftienjarige Hassan. Een jongen die als gevolg van een netvlies-loslating beetje bij beetje zijn gezichtsvermogen kwijtraakt. Daar de moderne geneeskunde niet bij machte is de jongen te genezen zoekt zijn moeder contact met alle mogelijke kwakzalvers. Hassan zelf heeft daar geen enkel vertrouwen in maar laat zich, om zijn moeder niet voor het hoofd te stoten, de meest belachelijke en gevaarlijke kuren aansmeren. Het langzaam blind worden belet Hassan evenwel niet het geweld en de wreedheden in zijn directe omgeving feilloos te registreren. Al lezende en de huidige situatie in Algerije enigszins volgend vroeg ik mij af in hoeverre *Geschonden blik* niet actueler is dan Belamri in 1987 in de verste verte ook maar kon vermoeden. Deze schitterende (korte) roman, waarvoor de auteur in 1987 de Prix France-Culture ontving, verdient gelezen te worden. Rabah Belamri: *Geschonden blik*. Ambo, Baarn / Novib, Den Haag. 1995. 135 blz. f 27,50.(WH)

Geliefde dichter

Dat van de 'Verzamelde gedichten' van Hans Andreus (1926-1977), zo'n 1100 totaal, in tien jaar al vier drukken uitkwamen, tekent de geliefdheid van de

dichter. En dat er nu, naast het 'Verzamelde proza' (1990) en 'Het overige werk' (1995), ook een uitvoerige biografie verscheen, is vooral voor de diepgravers onder de liefhebbers een waar geschenk. Natuurlijk kun je van een gedicht genieten zonder kennis over de auteur en de ontstaansgeschiedenis. Maar Jan van der Vegt (1935), die bij twaalf jaar werkte aan de biografie van Hans Andreus, schiep een goudmijn tot beter begrip van veel van Andreus' poëzie. Hij deed dat door niet alleen zeer gedetailleerd het rijkelijk traumatische leven van Johan van der Zant -Andreus' echte naam- te beschrijven, maar ook door de intense verwevenheid van diens leven en dichtkunst bloot te leggen aan de hand van talloze voorbeelden. De broodschrijver uit noodzaak-reclameteksten, columns, liedjes, kritieken, toneelstukken, hoorspel- en musicalbewerkingen, vertalingen, verhalen en romans- werd het meest bekend als auteur van kinderboeken (Meester Pompelmoes!). Toch bestond hij, zeker voor zichzelf, vooral in zijn gedichten: weerslag van zijn diepste gevoelens en gedachten en van de, nogal eens tragische, gebeurtenissen in zijn leven. Niet de minste was de, bij weinigen bekende, misstap om zich in maart 1943 als amper 17-jarige op te geven voor dienst aan het Oostfront in het Vrijwilligerslegioen Nederland, een deel van de Waffen-SS. Het lukte zijn moeder en stiefvader (zijn biologische vader Benjamin Visser kwam niet terug uit Auschwitz) om Johan na een jaar terug te halen. Eind '47 werd hij gerechtelijk gezuiverd omdat de jonge geprest was door zijn nazigezinde grootouders van moeders-

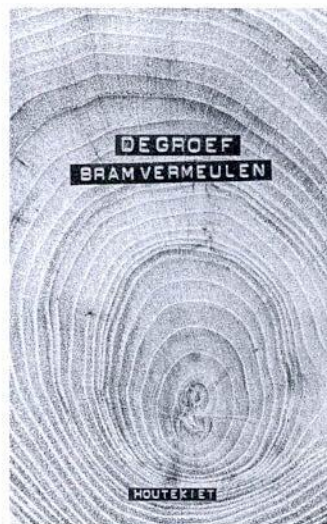
kant. Ook de wurgpoging in overspannen toestand op zijn Franse geliefde Odile komt aan de orde als één van de steeds terugkerende psychische crisissituaties waarin Andreus komt te verkeren. Zowel de oorzaak (geboortetrauma: verlies van een tweelingbroer bij een abortuspoging van zijn moeder) als zijn genezing zou Andreus vinden na jarenlange behandeling bij de prenatale psychoanalyticus M. Lietaert Peerbolte. Bij de vrijmetselaar Peerbolte kon hij ook zijn interesse in religie en mystiek verdiepen. En uiteraard vond hij er begrip voor zijn obsessie met tweeling en dubbeltwilling, een thematiek in zijn vriend Adriaan Roland Holst. Teveel moet hier helaas onaan-geroerd blijven uit deze uitstekende en nauwgezet gedocumenteerde biografie (met o.a. ruim 70 foto's en tientallen gedichten).

Jan van der Vegt: *Hans Andreus - Biografie*. De Prom, Baarn 1995. 560 blz. geb. geïll. f 65,--.(FS)

Bram Vermeulen

Nadat Freek de Jonge en Bram Vermeulen besloten een punt achter hun samenwerking te zetten (het befaamde duo "Neerlands Hoop", eind december 1979) gingen beiden hun eigen weg. Bram Vermeulen ging de muzikant op. Daarnaast schreef hij een tweetal boeken ('Drie stenen op elkaar' en 'Achter mijn ogen'). Dit voorjaar verscheen zijn derde, *De groef*.

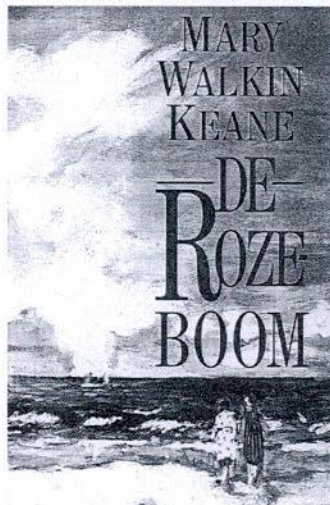
In dit, uit losse hoofdstukjes opgebouwde, boek zit een man op een terras in de zon achter een glas wit bier. Tegen een hem *onbekende meneer*, die het kleine denken symboliseert (bekrompenheid, begrensdheid, zekerheid, enz.), steekt hij een voort-

durende tirade af. De man wenst geen genoeg te nemen met het voorspelbare lot en wil niet op voorhand alles wat anders is veroordelen. Kortom, wenst niet te leven als een langspeelplaat die, wanneer je de naald eenmaal op de plaat hebt gezet, vanzelf naar het einde toe hobbelt. Bram Vermeulen haalt in zijn stukjes zijn hele leven overhoop, vanaf zijn niet-christelijke opvoeding (*ons geloof was socialisme*), zijn studietijd (psychologie), zijn sportleven (speelde tot zijn 22e in het nationale volleybalteam) tot en met zijn Neerlands Hoop-periode (waarbij Freek de Jonge wordt opgevoerd als *Prater*). Uiteraard ontbreken de filosofische mijmeringen (over toeval, geweld, huilen, erbij horen, enz.) ook in dit boek niet.

Bram Vermeulen: *De groef*. Houtekiet, Antwerpen/Baarn. 1995. 171 blz. f 29,90.(WH)

De Rozeboom

Soms lees je een boek waarbij je heen en weer wordt geslingerd tussen een lach en een traan. De *Rozeboom* van Mary Walkin Keane is zo'n boek.

Wanneer Roisin McGovern terug gaat naar haar geboorteplaats Duneen voor een begrafenissen komen veel herinneringen weer boven. Het is een ontroerende en humoristische roman over kindertijd en puberteit, het volwassen worden, seksualiteit en de strijd met het geloof.

Mary Walkin Keane: *De Rozeboom*. Unieboek, Houten 1995, 252 blz. f 29,90 (EK)

Tweede Wereldoorlog

Uit de geweldige hoeveelheid boeken (dit voorjaar) over de Tweede Wereldoorlog pikten we Richard Barmé van Eddy de Roever. De ondertitel - "Het korte leven van een scholier,

Engelandvaarder, geheim agent en represaille-slachtoffer"- geeft in grote lijnen al aan wat de lezer kan verwachten. In juli 1942 verlaat de 17-jarige Richard Barmé, leerling van het Baarnsch Lyceum, het ouderlijk

huis om zich in Engeland bij de geallieerde strijdkrachten te melden. Na omzwervingen door België, Frankrijk, Zwitserland, wederom Frankrijk, Spanje en Portugal weet hij inderdaad -na twintig maanden!- Engeland te bereiken. Daar aangekomen meldt hij zich bij het Bureau Bijzondere Opdrachten (BBO) teneinde zich als geheim agent in Nederland te laten droppen. Na een intensieve opleiding tot marconist te hebben gevolgd, wordt hij in de nacht van 1 november 1944 bij Benthuizen (even boven Rotterdam) gearachuteerd. Terstond begint Richard in Rotterdam met zijn geheime werk. Begin februari 1945 wordt hij door de Duitsers uitgepeild en gearresteerd. De andere morgen brengt men hem over naar de Duitse strafgevangenis in Scheveningen, het zogenoemde "Oranjehotel". Wegens de aanslag op Rauter (bij Apeldoorn) worden op 8 maart 1945 als represaille 263 verzetsstrijders op de Waalsdorpervlakte gefusilleerd. Richard Barmé, slechts twintig jaar oud, is één van hen.

Op sobere wijze schetst De Roever de laatste twee-en-eenhalf jaar van het leven van deze jonge Engelandvaarder. Eddy de Roever: Richard Barmé. Hollandia, Baarn. 1995. 120 blz. f 27,50 (WH)

Zwart en wit

In haar onlangs verschenen boek *De boomstam en de krokodil - Kwesties van ras, cultuur en wetenschap* vertelt Mineke Schipper (hoogleraar interculturele literatuurwetenschap in Leiden) de volgende betekenis-

volle anekdote. Toen Harry Mulisch in 1987 niet werd genomineerd voor de AKO-prijs, wees hij de lijst van wel genomineerden af met de opmerking: "Derde-wereldliteratuur" en voegde daar desgevraagd aan toe "derderangs" te bedoelen. Op Schippers latere vraag of hij derde-wereldliteratuur dan derderangs literatuur vond, antwoordde Mulisch: "Ja, het licht doet het daar toch ook nooit?" Vervolgens stelt Schipper haar lezers voor zich af te vragen of *het licht het ook niet deed toen Homerus aan zijn Ilias werkte of Cervantes zijn Don Quichote schreef.*

In elk geval toont dit verhaal nog eens de actualiteit aan van het antwoord dat Schipper al in 1972, tijdens een zwarte studentenconferentie in Durban, kreeg op haar vraag hoe mensen van buiten Zuid-Afrika aan de bevrijdingsstrijd konden bijdragen: *Wat hier moet gebeuren is onze verantwoordelijkheid; jullie taak ligt in het noorden, in je eigen land, want ook daar moeten de denkbeelden veranderen.*

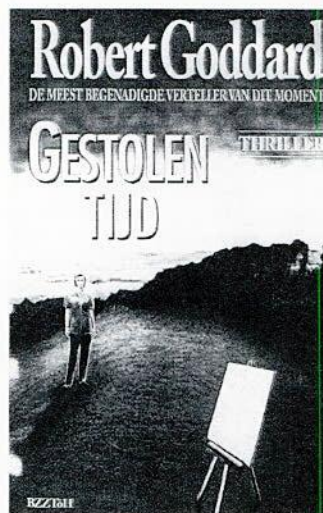
Tot die noodzakelijke verandering kan dit boek een steuntje bijdragen doordat het heel wat vastgeroeste ideeën, die samenhangen met ethnocentrisme, racisme en seksisme -en niet alleen binnen de (literatuur)wetenschap- ontmaskert. Aan de orde komen o.a.: de beeldvorming van zwart over wit, van zwart over zwart (Panafricanisme, de Amerikaanse Harlem renaissance en Black Arts Movement, de Afrikaanse en Caribische Negritudebeweging en de Black Consciousness Movement in Zuid-Afrika), de witheid van het feminisme en Moeder Afrika en haar dochters. Een heel verhelderend en leerzaam boek.

Mineke Schipper: *De boomstam en de krokodil.* Van Gennep, Amsterdam 1995. 270 blz. f 39,90.(FS)

Gestolen tijd

Robert Goddard wordt gerekend tot de opvallendste auteurs van de jongere generatie schrijvers in Groot-Brittannië. Ook *Gestolen Tijd* zal zijn populariteit niet laten wegebben. Tijdens een zesdaagse wandeltocht ontmoet Robin Timariot op een heuveltop Louise Paxton, een elegante vrouw van middelbare leeftijd. Een ontmoeting die heel herkenbaar is; een paar woordjes over het weer en de omgeving. Wanneer Robin enkele dagen later uit de krant vernemen dat Louise Paxton is vermoord schijnen de paar woordjes die ze met elkaar hebben ge-

wisseld van een grote betekenis te worden. Louise Paxton is samen met de schilder Oscar Bantock, een paar uur na dat Robin haar had gesproken, omgebracht. Als Sarah Paxton, dochter van Louise, contact zoekt met Robin omdat hij de laatste was die haar moeder in levende lijven heeft gezien wordt Robin meegesleept in een reeks van gebeurtenissen. Wie 'De catalaanse brief' heeft gelezen zal zeker ook dit boek niet kunnen laten liggen. Van begin tot het eind een juweel.

Robert Goddard: *Gestolen Tijd*, BZZToH Den Haag 1995, 312 blz, f 34,50 (EK)

De afgrond van mijn boek

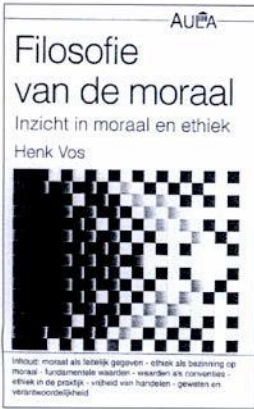
De afgrond van mijn boek sluit zich boven mij. Dit is niet een regel van een ingewikkeld gedicht, maar de eerste regel van het laatste hoofdstukje van het verslag van een aidspatiënt over zijn laatste jaren. Hervé Guibert was een bekende Franse schrijver, verkerend in kringen van filosofen (Foucault) en acteurs (Adjani), die op een heel directe manier stukken van zijn leven

beschrijft. Hij en zijn vriend Foucault, maar ook anderen in zijn omgeving, worden met het HIV-virus besmet op een moment dat er nog nauwelijks iets over bekend is. In de loop der jaren groeit die bekendheid, komen er ook wat beperkte behandelmethoden, maar blijft de genezingskans op nul staan. Hervé leeft voor een groot deel in Rome, maar gaat ook op reis naar Mexico. Hij maakt de uiteenlopende reacties op de ziekte mee, en is betrokken bij erfenisproblemen van homoseksuele paren. De wereld van Hervé is ver weg voor veel mensen, maar de emoties die hij beschrijft zijn dat niet. Als je eenmaal gewend bent aan de lange zinnen is het een meeslepend boek geworden, waarbij je bij een enkele treffende zin even stopt om goed tot je door te laten dringen wat er staat. Zoals hier, waar hij het heeft over een vriend met aids die zich als levensvervulling in een organisatie voor aidspatiënten geworpen heeft: *Stéphane zou zich wel eens van pure wanhoop kunnen verhangen op de dag dat er voor aids een geneesmiddel zou worden gevonden.* Hervé Guibert: *Voor de vriend die naliert mij het leven te redden.* Vert. door Jeanne Holierhoek. De Geus, Breda 1995. Geuzenpocket 56. 320 blz. f 12,50.(JM)

Wim Heij
Erika Krijt
Joan Merens
Frank Spoelstra

Levensovertuiging: geen....., het dilemma van de humanisten

Onlangs overkwam het een collega van mij, die net was overgeplaatst en zich meldde bij zijn nieuwe administrator, dat de computer die zijn gegevens registreerde drie soorten levensovertuiging bleek te

gevangenissen, zijn geen zendelingen. Zij hebben het trouwens veel te druk om ziertjes te winnen. Ze hebben het druk, omdat veel buitenkerkelijke mensen zich tot hen wenden, ofwel omdat men per se niet bij een kerkelijk gebonden geestelijk verzorger terecht wil, ofwel omdat de manier van optreden, niet dogmatisch, tolerant, mensen in hun waarde latend, hun aanspreekt.

Weinig mensen noemen zich zelf dus humanist, veel mensen voelen zich wel aangesproken door humanistische waarden als eigen verantwoordelijkheid, tolerantie, humane rechtspleging en solidariteit met mensen die het minder goed hebben. Onze samenleving is voor een groot deel op deze waarden gebaseerd.

In zijn boek *Filosofie van de moraal* noemt Henk Vos (overigens geen lid van het Humanistisch Verbond) deze waarden 'conventies'. We zijn het daar in grote lijnen wel over eens, maar het probleem is dat er tegenstrijdige waarden zijn: zo kan rechtvaardigheid in bepaalde gevallen tegenover solidariteit komen te staan. Er is niet één alles overheersende waarde of een systeem dat de waarden voor ons ordent, er is ook geen hogere macht waarop de mens bij zijn keu-

ze een beroep kan doen. Hij moet het helemaal zelf uitzoeken. Als je als humanistisch geestelijk verzorger dit in een GV-les vertelt wordt door het grootste deel van de groep instemmend geknikt, zo ervaart men dat.

Henk Vos gebruikt in zijn leesbare en voor in ethiek geïnteresseerden boeiende boek de begrippen 'geweten' en 'verantwoordelijkheid' om te beschrijven hoe een mens toch tot een oplossing komt als er gekozen moet worden tussen verschillende waarden. Ook weer termen die binnen het humanisme altijd een grote rol spelen.

Humanistisch raadslieden kunnen zich niet presenteren als: voor alle buitenkerkelijken. Daar heeft deze groep immers niet om gevraagd. Alleen voor leden van het Humanistisch Verbond dan? De praktijk wijst uit dat veel meer mensen zich tot de ideeën aangetrokken voelen. We laten het maar even zo en hopen dat de raadslieden in het veld zelf wel duidelijk maken hoe en wat zij vinden en voor wie zij werken.

Henk Vos: *Filosofie van de moraal*. Het Spectrum, Utrecht. 1995. 296 blz. f 27,50.(JM)

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep/t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	* 06 - 535 - 7549 * 06 - 514 - 6093	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	* 06 - 549 - 7913	040-627322
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629
Rotterdam/ Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539341/381	* 06 - 213 - 341/281 * 06 - 202 - 617	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer			08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	02991-3525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05214-8754/8197	* 06 - 532 - 2643	05220-62273
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	* 06 - 209 - 6820	072-641080
Den Helder	R. P. (Rob) Geene	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	0223-644487
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-365234	* 06 - 557 - 5234	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58574	* 06 - 541 - 8574	05160-13579
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	076-273341	* 06 - 578 - 702	013-425425
Driehuis- Den Helder	C. (Carine) van Hinte	02550-61222	* 06 - 219 - 204	01727-13248
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	* 06 - 678 - 1826	030-937808
Ermelo	I.P. (Irma) Jacobs	03410-77809/77810	* 06 - 533 - 7810	03417-58156
De Peel	F.G. (Frits) van de Kolk	00-4939-8870	* 06 - 443 - 259	045-212183
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	04942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-49428137009
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-365234	* 06 - 557 - 5234	035-234907
Rheindahlen	J.G.J. (Jan) Nauts	00-4924344572		00-4924345995
Oirschot	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	vervallen		01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Volkel	P. (Peter) Samwel	04132-76306/78305	* 06 - 510 - 6306/8305	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	* 06 - 564 - 2774	080-229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	* 06 - 564 - 2774	08382-1675
Seedorf	J.W.F. (Jan) Sulman	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942818445
Vught/Weert	J.E.M. (José) Verheyen	073-881564 of 04950-82702	* 06 - 531 - 1564	080-732564
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	* 06 - 519 - 6826	05110-72385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-952099
Curaçao	M. J. (Marias) van Dorp	005999637136		005999658948
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436		05210-13657
Stafradvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906		085-629745
Coornherthuis (raadsman)	J. (Jan) den Boer	03404-14060		03210-18934
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060		08370-10205

...EN TOEN GINGEN DE MENSEN
MET ELKAAR PRATEN EN
KWAM ER VREDE!

VERTEL DAT KIND
LIEVER EEN
ECHT SPROOKJE.

